

The Maintenance of Samdech Preah Upayuvareach Norodom Sihanouk's Political Power and the Building of Nationalist Sentiment from the Conflicts between Cambodia and Thailand, 1955-1970

การรักษาอำนาจทางการเมืองของสมเด็จพระอูปยุวราชนโรดมสีหนุกับการสร้างกระแสชาตินิยมจากปิตุทาความสัมพันธ์ระหว่างกัมพูชากับไทย ค.ศ. 1955-1970

Yingyot Boonchant*

ยิ่งยศ บุญจันทร์

Puengthip Kiattisahakul

พวงทิพย์ เกียรติสทกุล

*Faculty of Arts, Silpakorn University, Thailand***Corresponding author***

e-mail: Boonchant_Y@su.ac.th

Received 22-03-2023

Revised 15-05-2023

Accepted 22-05-2023

Abstract

Objectives: This article studies the connection between the effort of Samdech Preah Upayuvareach Norodom Sihanouk in maintaining his political power during 1955–1970 and the use of a Cambodia–Thai problematic relationship to fuel Cambodian nationalist sentiment. Our main aim is to pinpoint the fact that conflicts in Cambodia–Thai relations provide another dimension upon which the maintenance of political power can be explained, thus adding to the existing state of knowledge wherein Samdech Preah Upayuvareach Norodom Sihanouk's effort in maintaining his political power that has usually been explained in three ways: namely the use of state security measures to control political opponents, the establishment of Sangkum Reastr Niyum political organization, and the projection of himself as the people's ally.

Methods: This qualitative research utilized a historical methodology approach, concentrating on primary sources gathered from the National Archives of Thailand (NAT), the National Archives of Cambodia (NAC), and the Central Intelligence Agency (CIA). Moreover, original writings of Samdech Preah Upayuvareach Norodom Sihanouk were also extensively consulted. Primary and secondary data obtained were then subjected to critical analysis and the findings were presented in an analytical narrative form.

Results: This study confirms that the nationalist sentiment built upon the Cambodia–Thai conflicts did contribute to the maintenance of Samdech Preah Upayuvareach Norodom Sihanouk's political power. Even though he was able to control political power from 1955 onward, he still had to face the continuous internal division within his political party, economic and financial instability and corruption, as well as the expansion of communism, which posed a threat to his power. In order to maintain his hold on political power and to divert public interests from those problems, he used the Cambodia–Thai conflicts to generate nationalist sentiment. He purposely recounted both past and contemporary conflicts to the Cambodian public who had already mistrusted and might already have hated Thailand, further resulting in the creation of Thailand's image as the "culprit" and "enemy" in the mind of the people. In this way, from time to time, he was able to divert the preoccupation of Cambodian public from internal problems and generate support and sympathy for himself. It is concluded that his exploitation of international conflicts contributed to his ability to maintain political power for as long as fifteen years.

Application of this study: The results of this study demonstrate that the creation of Thailand as the "culprit" and "enemy" by Samdech Preah Upayuvareach Norodom Sihanouk was an important turning point that reinforced Cambodia–Thai conflicts, making Cambodia's historically antagonistic attitude towards Thailand more deeply-rooted within the Cambodian society. In this sense, this article provides useful data and explanation for a broader Thai society, especially in the context of foreign relations, educational texts and the dissemination of knowledge through mass media.

Keywords: Samdech Preah Upayuvareach Norodom Sihanouk, Sangkum Reastr Niyum, the maintenance of political power, the building of nationalist sentiment, the conflicts in foreign relation between Cambodia and Thailand

บทคัดย่อ

วัตถุประสงค์: บทความนี้มุ่งศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการรักษาอำนาจทางการเมืองของสมเด็จพระอูปยุวราชนโรดมสีหนุกับการสร้างกระแสชาตินิยมจากกรณีปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างกัมพูชากับไทย ค.ศ. 1955-1970 เพื่อชี้ให้เห็นว่าความขัดแย้งทางการเมืองระหว่างประเทศเป็นอีกมิติหนึ่งที่สามารถนำมาอธิบายวิธีการรักษาอำนาจทางการเมืองของสมเด็จพระอูปยุวราชนโรดมสีหนุ เป็นการวิเคราะห์เพิ่มเติมจากองค์ความรู้ที่มีอยู่ซึ่งเน้น

วิธีการรักษาอำนาจ 3 รูปแบบ ได้แก่ การใช้เครื่องมือด้านความมั่นคงของรัฐในการควบคุมคู่แข่งทางการเมือง การจัดตั้งองค์กรสังคมนิยม และการปรับพระจริยวัตรที่แสดงความใกล้ชิดกับราษฎร

วิธีการศึกษา: งานวิจัยเชิงคุณภาพชิ้นนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยทางประวัติศาสตร์ โดยเน้นการรวบรวมข้อมูลหลักฐานชั้นต้นจากสำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติประเทศไทย หอจดหมายเหตุแห่งชาติกัมพูชา และสำนักข่าวกรองกลางสหรัฐอเมริกา นอกจากนี้งานประพันธ์ของสมเด็จพระอูปยุวราชชนโรดมสีหนุยังถูกนำมาพิจารณาอย่างกว้างขวาง ข้อมูลที่ได้ทั้งจากเอกสารชั้นต้นและชั้นรองผ่านกระบวนการศึกษาเชิงวิเคราะห์อย่างเข้มข้น และผลการศึกษาได้รับการนำเสนอในรูปแบบพรรณนาวิเคราะห์

ผลการศึกษา: ผลการศึกษานี้ชี้ให้เห็นว่า กระแสชาตินิยมจากปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างกัมพูชากับไทยมีส่วนส่งเสริมต่อการรักษาอำนาจทางการเมืองของสมเด็จพระอูปยุวราชชนโรดมสีหนุ เพราะแม้พระองค์จะควบคุมอำนาจทางการเมืองไว้ได้ตั้งแต่ ค.ศ. 1955 แต่ทว่าทรงต้องเผชิญกับปัญหาความแตกแยกภายในองค์กรสังคมนิยม ความไม่มั่นคงทางด้านเศรษฐกิจ-การคลังและปัญหาการฉ้อราษฎร์บังหลวง รวมถึงการขยายตัวของลัทธิคอมมิวนิสต์ซึ่งส่งผลต่อพระราชอำนาจของพระองค์ ดังนั้นเพื่อผดุงรักษาพระราชอำนาจและเบี่ยงเบนความสนใจของประชาชนออกจากปัญหาดังกล่าว พระองค์จึงทรงใช้ปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างกัมพูชากับไทยมาเป็นเครื่องมือสร้างความรู้สึกชาตินิยมแก่ประชาชน ทรง “หยิบ” เหตุการณ์ความขัดแย้งระหว่างกัมพูชากับไทยทั้งในอดีตและร่วมสมัยมาเล่าอย่าง “ตั้งใจ” ส่งผลให้ชาวเขมรซึ่งหวาดระแวงและเกลียดชังประเทศไทยอยู่แล้ว ยิ่งมองประเทศไทยเป็น “ผู้ร้าย” และ “ศัตรู” ขณะเดียวกันก็หันความสนใจจากปัญหาภายในประเทศมาให้การสนับสนุนพระองค์มากขึ้น ด้วยเหตุนี้จึงกล่าวได้ว่าแนวทางการดำเนินการนี้มีส่วนช่วยให้พระองค์ทรงสามารถรักษาพระราชอำนาจทางการเมืองไว้ได้นานถึง 15 ปี

การประยุกต์ใช้: ผลการศึกษานี้ชี้ให้เห็นว่าการดำเนินการสร้างภาพประเทศไทยเป็น “ผู้ร้าย” และ “ศัตรู” ของสมเด็จพระอูปยุวราชชนโรดมสีหนุ เป็นจุดเปลี่ยนสำคัญในการตอกย้ำความสัมพันธ์ที่ขัดแย้งระหว่างกัมพูชากับไทย ทำให้ความรู้สึกรักต่อบ้านไทยที่มีมาในอดีตฝังรากลึกยิ่งขึ้นในสังคมกัมพูชา ในแง่นี้ บทความนี้ให้ข้อมูลและคำอธิบายที่จะเป็นประโยชน์ต่อสังคมไทยในวงกว้าง โดยเฉพาะด้านการต่างประเทศ การสร้างตำราเพื่อการศึกษา และการเผยแพร่ความรู้ผ่านสื่อสารมวลชน

คำสำคัญ: สมเด็จพระอูปยุวราชชนโรดมสีหนุ สังคมนิยม การรักษาอำนาจทางการเมือง การสร้างกระแสชาตินิยม ความขัดแย้งในความสัมพันธ์ระหว่างกัมพูชากับไทย

บทนำ

สมเด็จพระอูปยุวราชชนโรดมสีหนุ (Norodom Sihanouk) ในพระชนมายุ 19 ปี ได้รับการสนับสนุนจากนายพลเรือผิง เดอคูซ์ (Jean Decoux) ข้าหลวงใหญ่ประจำอินโดจีนแห่งฝรั่งเศสขึ้นเป็นกษัตริย์สืบต่อจากพระอัยกา (ตา) พระบาทสมเด็จพระสีสุวตธิ์มุนีวงศ์ (Sisowath Monivong ครองราชย์ ค.ศ. 1928-1941) เจลิมพระนามว่า “พระกรุณาพระบาทสมเด็จพระนโรดมสีหนุวรมัน” (Preah Karuna Preah Bat Samdech Preah Norodom Sihanouk Varman ครองราชย์ ค.ศ. 1941-1955) ในระยะแรก พระองค์ไม่ทรงใส่พระทัยการบริหารปกครองประเทศ ทรงเป็นกษัตริย์เจ้าสำราญ ทรงมีความเอนเอียง และเชื่อฟังที่ปรึกษาชาวฝรั่งเศสเกี่ยวกับคำแนะนำในการปฏิบัติพระราชกรณียกิจมาก สำหรับนักชาตินิยมแล้วพระองค์เป็นเพียง “พระราชาเจ้าสำราญ” (the playboy King) (CIA. The CAESAR, POLO, and ESAU Papers. 5077054e993247d4d82b6ab0, n.d. : 2) และเป็นศัตรูของพวกเขา ความสัมพันธ์ระหว่างพระองค์กับพวกนักชาตินิยมยิ่งร้ายแรงแรงมากขึ้น เมื่อเกิดการเมืองโดยเฉพาะสมาชิกพรรคประชาธิปไตย (Democratic Party)¹ กีดกันพระองค์ไม่ให้มีบทบาททางการเมือง กระทั่ง ค.ศ. 1951 ทรงประจักษ์ว่าความนิยมต่อราชวงศ์กำลังเสื่อมถอยลง พรรคประชาธิปไตยเริ่มมีแนวคิดจะเปลี่ยนแปลงรูปแบบการปกครองจากระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขเป็นระบบสาธารณรัฐ โดยจะแต่งตั้งให้เซ็ง จ็อก ทัญ (Son Ngoc Thanh) นักชาตินิยมที่มีชื่อเสียงและศัตรูของพระองค์

¹ พรรคประชาธิปไตย (Democratic Party) ตั้งขึ้นใน ค.ศ. 1946 หลังจากฝรั่งเศสอนุญาตให้กัมพูชาจัดการเลือกตั้งครั้งแรกเพื่อตั้งสภาารัฐธรรมนูญตามข้อตกลงชั่วคราว (Modus Vivendi) ปัญญาชนที่ได้รับการศึกษาแบบใหม่ของฝรั่งเศสจึงรวมกลุ่มจัดตั้งพรรคประชาธิปไตยขึ้นเพื่อเข้าร่วมการเลือกตั้งดังกล่าว นโยบายหลักคือเรียกร้องเอกราชโดยสมบูรณ์จากฝรั่งเศสและสนับสนุนระบอบการปกครองประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ทั้งนี้พรรคประชาธิปไตยได้เสียงข้างมากและเป็นผู้นำจัดตั้งสมัชชาแห่งชาติกัมพูชา นับเป็นจุดเริ่มต้นความสัมพันธ์ที่ร้ายแรงแรงระหว่างพรรคประชาธิปไตยกับสมเด็จพระอูปยุวราชชนโรดมสีหนุ เพราะพระองค์มีจะสีสุวตธิ์ องศ์เอง ยุติวงศ์ (HRH Prince Sisowath Ang Eng Yutevong) ผู้นำพรรคกีดกันไม่ให้ราชสำนักเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการร่างรัฐธรรมนูญ อย่างไรก็ตาม พรรคประชาธิปไตยเกิดความแตกแยกภายในอย่างรุนแรงเปิดโอกาสให้สมเด็จพระอูปยุวราชชนโรดมสีหนุแทรกแซงและควบคุมอำนาจทางการเมืองไว้ใน ค.ศ. 1953 ถึงเช่นนั้นพรรคประชาธิปไตยยังคงเป็นคู่แข่งที่น่ากลัว เพราะพรรคดังกล่าวได้รับความนิยมจากประชาชนและแสดงท่าทีต่อต้านนโยบายของสมเด็จพระอูปยุวราชชนโรดมสีหนุอย่างชัดเจน

ให้ดำรงตำแหน่งประธานาธิบดี (NAT. MFA. (2) KT 3.6.9.2/6, 1951-1953 : 424) แนวคิดดังกล่าวทำให้พระองค์ทรงเปลี่ยนแปลงความคิดและเคลื่อนไหวทางการเมืองอย่างเข้มข้นด้วยการแสดงบทบาท “กษัตริย์นักชาตินิยม” อย่างไรก็ดี แม้สมเด็จพระอูปยุวราช นโรดมสีหนุจะนำเอกราชโดยสมบูรณ์มาให้กัมพูชาใน ค.ศ. 1953 และควบคุมอำนาจทางการเมืองอย่างเบ็ดเสร็จผ่านพรรคการเมืองที่โปรดเกล้าฯ ให้เรียกว่าองค์กรสังคมนิยม (People Socialist Community) ตั้งแต่ ค.ศ. 1955 แต่พระองค์ก็ต้องเผชิญกับภาวะวิกฤติในการใช้พระราชอำนาจ รวมทั้งเผชิญปัญหาความแตกแยกภายในประเทศและการขยายตัวของฝ่ายที่ต่อต้านอย่างต่อเนื่อง อย่างไรก็ตาม พระองค์ก็ทรงรักษาพระราชอำนาจไว้ได้นานถึง 15 ปี จนถึง ค.ศ. 1970 นายพลลอน นอล (Lol Nol) ได้ก่อรัฐประหารยึดอำนาจได้สำเร็จ ปลดพระองค์จากการเป็นพระประมุขแห่งรัฐ (Head of State) นับเป็นการสิ้นสุดพระราชอำนาจ

จากการตรวจสอบสภาพองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการรักษาอำนาจทางการเมืองของสมเด็จพระอูปยุวราช นโรดมสีหนุ พบว่า สมเด็จพระอูปยุวราช นโรดมสีหนุทรงดำเนินการในหลายลักษณะเพื่อเสริมสร้างบารมีส่วนพระองค์ (personal charisma) ทรงใช้เครื่องมือด้านความมั่นคงของรัฐเพื่อกำจัดคู่แข่งทางการเมือง โดยทรงกล่าวหาบุคคลใดก็ตามที่เป็นปฏิปักษ์ต่อพระองค์ด้วยข้อหาบ่อนทำลายความมั่นคงพระราชอาณาจักร รวมถึงการสละราชสมบัติและการเข้ารับการเลือกตั้งในฐานะหัวหน้าพรรคการเมืองที่โปรดเกล้าฯ ให้เรียกว่า “องค์กรสังคมนิยม”² ซึ่งเป็นการอาศัยเสียงของประชาชนเป็นเครื่องรับรองและสนับสนุนพระราชอำนาจตามวิถีทางประชาธิปไตย (Chandler, 2008 : 230) ขณะเดียวกันพระองค์ยังปรับพระจริยวัตรแสดงความใกล้ชิดกับราษฎรโดยทรงถือว่าเป็นลูกผ่านการสร้างสถานการณ์เพื่อกระชับความสัมพันธ์ระหว่างกษัตริย์กับประชาชน (Thoeurn, 2006 : 165) อย่างไรก็ดี ผู้ศึกษาเห็นว่ามิติที่สำคัญอีกมิติหนึ่งที่ยังไม่ได้รับการพิจารณาคือเรื่องการใช้ประโยชน์จากกระแสชาตินิยมอันเนื่องมาจากปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ เนื่องจากหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นระยะเวลาที่ประเทศต่าง ๆ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้กำลังต่อสู้เพื่อให้ได้มาซึ่งเอกราชและเพื่อรักษาอำนาจทางการเมือง ทำให้กระแสชาตินิยมมีความสำคัญต่อทั้งความสัมพันธ์ระหว่างประเทศและการเมืองภายในประเทศ ในกรณีของกัมพูชาเป็นที่น่าสังเกตว่า มีการนำเสนอภาพประเทศไทยเป็น “ผู้ร้าย” และ “ศัตรู” อย่างต่อเนื่องโดยเฉพาะในช่วงที่สมเด็จพระอูปยุวราช นโรดมสีหนุเผชิญกับภาวะวิกฤติทางพระราชอำนาจรวมทั้งเมื่อรัฐบาลกัมพูชาประสบปัญหาความแตกแยกภายใน

ผลงานการศึกษาของชก อุดม เดช (Sok Udom Deth) ในวิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยสุบ็อลท์แห่งเบอร์ลิน เรื่อง Factional Politics and Foreign Policy Choices in Cambodia-Thailand Diplomatic Relations, 1950-2014 ที่เสนอกรอบการวิเคราะห์ที่เน้นถึง “ความขัดแย้งทางสังคม” (social conflict) ภายใต้กรอบความคิดที่เกี่ยวข้องกับปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองภายในประเทศและปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศที่เกิดจากการที่รัฐหนึ่งให้การสนับสนุนศัตรูทางการเมืองของรัฐบาลอีกรัฐหนึ่ง ทำให้ผู้ศึกษาได้ประเด็นความคิดที่จะขยายการอธิบายเพิ่มว่า สมเด็จพระอูปยุวราช นโรดมสีหนุทรงนำปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างกัมพูชากับไทยมาใช้เป็นเครื่องมือสร้างความรู้สึกชาตินิยม (nationalism) เพื่อประนีประนอมกับปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองภายใน รวมทั้งเพื่อเบี่ยงเบนความสนใจของประชาชนออกจากปัญหาความแตกแยก หันมาสร้างความสมานฉันท์ภายในชาติ โดยมีจุดมุ่งหมายหลักเพื่อเสริมสร้างพระราชอำนาจทางการเมืองของพระองค์ ดังเห็นได้จากสถานการณ์ระหว่างเดือนมกราคม-พฤษภาคม ค.ศ. 1958 ซึ่งกัมพูชาที่มีความแตกแยกทางการเมืองภายในอย่างรุนแรง ได้ปรากฏพระราชนิพนธ์ในพระองค์มากถึง 6 เรื่อง และทุกเรื่องต่างพาดพิงและสอดแทรกภาพประเทศไทยที่เป็นผู้ร้ายและศัตรูทั้งสิ้น ทั้ง ๆ ที่ก่อน ค.ศ. 1958 ไม่ปรากฏพระราชนิพนธ์ที่พาดพิงถึงประเทศไทยในแง่ลบมาก่อน อย่างไรก็ดี การดำเนินการดังกล่าวสามารถเบี่ยงเบนความสนใจของชาวเขมรจากปัญหาความแตกแยกภายในไปสู่การเกิดความเกลียดชังและปรณามประเทศไทยอย่างรุนแรง เมื่อเป็นเช่นนี้แสดงให้เห็นว่าปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างกัมพูชากับไทยเป็นอีกมิติที่สามารถนำมาวิเคราะห์เรื่องการรักษาอำนาจทางการเมืองของสมเด็จพระอูปยุวราช นโรดมสีหนุเพิ่มเติมจากคำอธิบายที่มีในองค์ความรู้ขณะนี้

² see Milton Osborne. (1966). History and Kingship in Contemporary Cambodia. *Journal of Southeast Asian History* 7 (1), 1-14.; Bandhit Tanadhana. (1976). *The Study of Prince Sihanouk's Regime*. Thesis, M.Pol.Sc., Department of Government, Graduate School, Chulalongkorn University, Thailand. (In Thai); David P. Chandler. (1999). *The Tragedy of Cambodian History: Politics, War, and Revolution since 1945*. Chiang Mai: Silkworm Books.; David P. Chandler. (2008). *A History of Cambodia*. 4th ed. Chiang Mai: Silkworm Books.; Yoothasart Ngamin. (2009). *World Politics and State Building of Cambodia by King Norodom Sihanouk in 1953 – 1970*. Thesis, M.A. in Southeast Asian Studies (Interdisciplinary Program), Chulalongkorn University, Thailand.

ดังนั้นการศึกษาเรื่อง “การรักษาอำนาจทางการเมืองของสมเด็จพระอูปยุวราชนโรดมสีหนุกับการสร้างกระแสดชาตินิยมจากปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างกัมพูชากับไทย ค.ศ. 1955-1970” จึงมีจุดมุ่งหมายที่จะชี้ให้เห็นว่า ขณะที่สมเด็จพระอูปยุวราชนโรดมสีหนุทรงเผชิญกับการท้าทายพระราชอำนาจและปัญหาความแตกแยกทางการเมืองภายใน พระองค์ทรงนำปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างกัมพูชากับไทยมาใช้เป็นเครื่องมือเพื่อสร้างความรู้สึกระชาตินิยมแก่ประชาชนเพื่อลดทอนปัญหาที่พระองค์เผชิญ จึงน่าสนใจว่าอะไรเป็นแรงผลักดันในการสร้างกระแสดชาตินิยม และทรงมีวิธีการอย่างไร การอธิบายในมุมมองนี้จะช่วยขยายความเข้าใจเกี่ยวกับการรักษาอำนาจทางการเมืองของสมเด็จพระอูปยุวราชนโรดมสีหนุได้อย่างลุ่มลึกมากขึ้น โดยเพิ่มประเด็นกระแสดชาตินิยมจากปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศแทนที่จะให้น้ำหนักกับการดำเนินการทางการเมืองภายในประเทศแต่เพียงอย่างเดียว

วัตถุประสงค์การศึกษา

1. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ผลักดันให้สมเด็จพระอูปยุวราชนโรดมสีหนุดำเนินการรักษาอำนาจทางการเมือง ค.ศ. 1955-1970
2. เพื่อศึกษาปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างกัมพูชากับไทย ค.ศ. 1955-1970
3. เพื่อศึกษาวิธีการสร้างกระแสดชาตินิยมจากปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างกัมพูชากับไทยของสมเด็จพระอูปยุวราชนโรดมสีหนุ

วิธีการศึกษา

การศึกษาเรื่อง “การรักษาอำนาจทางการเมืองของสมเด็จพระอูปยุวราชนโรดมสีหนุกับการสร้างกระแสดชาตินิยมจากปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างกัมพูชากับไทย ค.ศ. 1955-1970” เสนอวิธีการศึกษาที่มุ่งเน้นการอธิบายเชิงวิเคราะห์และใช้ระเบียบวิธีวิจัยทางประวัติศาสตร์ โดยนำเอกสารหลักฐานขั้นต้นที่เกี่ยวข้องกับการสร้างกระแสดชาตินิยมจากปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างกัมพูชากับไทยจากแหล่งค้นคว้า 3 แหล่ง ได้แก่ สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติประเทศไทย (National Archives of Thailand; NAT) หอจดหมายเหตุแห่งชาติกัมพูชา (National Archives of Cambodia; NAC) และสำนักข่าวกรองกลางสหรัฐอเมริกา (Central Intelligence Agency; CIA) รวมถึงหนังสือและบทความทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศมาวิเคราะห์และอธิบาย เพื่อแสดงให้เห็นถึงปัจจัยผลักดันและวิธีการรักษาอำนาจของสมเด็จพระอูปยุวราชนโรดมสีหนุ

เมื่อวิเคราะห์เอกสารหลักฐานขั้นต้นจากแหล่งค้นคว้าดังกล่าวพบว่า มีข้อมูลที่เป็นประโยชน์ในการศึกษาวิธีการรักษาอำนาจทางการเมืองของสมเด็จพระอูปยุวราชนโรดมสีหนุ โดยเฉพาะเอกสารของกัมพูชาอย่างพระราชดำรัสและพระราชนิพนธ์ในสมเด็จพระอูปยุวราชนโรดมสีหนุ ไม่เพียงสะท้อนความคิดและมุมมองของพระองค์ต่อประเทศไทย แต่ยังแสดงถึงวิธีการนำปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างกัมพูชากับไทยมาใช้เป็นเครื่องมือสร้างกระแสดชาตินิยมผ่านการสร้างภาพประเทศไทยเป็น “ผู้ร้าย” และ “ศัตรู” ด้วย นับเป็นเอกสารหลักที่ใช้วิเคราะห์วิธีการรักษาอำนาจทางการเมืองของพระองค์ได้เป็นอย่างดี ขณะที่เอกสารของไทยแสดงถึงการดำเนินนโยบายของประเทศไทยต่อกัมพูชาในลักษณะต่าง ๆ รวมถึงมีส่วนช่วยเติมเต็มในแง่ของสถานการณ์ภายในกัมพูชาดังปรากฏในรายงานของสถานทูต ทำให้เห็นปัญหาที่สมเด็จพระอูปยุวราชนโรดมสีหนุต้องเผชิญขณะดำรงฐานะผู้นำองค์กรสังคมนิยมอย่างรอบด้าน

ผลการศึกษา

สมเด็จพระอูปยุวราชนโรดมสีหนุทรงควบคุมอำนาจทางการเมืองไว้ได้เบ็ดเสร็จตั้งแต่ ค.ศ. 1955 ผ่านพรรคการเมืองที่โปรดเกล้าฯ ให้เรียกว่า “องค์กรสังคมนิยม” แต่ทว่าพระองค์ยังคงเผชิญกับภาวะวิกฤติทางการเมืองและปัญหาต่าง ๆ ในการรักษาพระราชอำนาจจากสถานการณ์ที่รุ่มร่ามนำไปสู่การใช้วิธีปลุกกระแสดชาตินิยมจากปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างกัมพูชากับไทย ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. ปัจจัยที่ผลักดันให้สมเด็จพระอูปยุวราชนโรดมสีหนุดำเนินการรักษาอำนาจทางการเมือง ค.ศ. 1955-1970

สมเด็จพระอูปยุวราชนโรดมสีหนุในฐานะผู้นำองค์กรสังคมนิยมต้องเผชิญกับปัญหาสำคัญซึ่งสั่นคลอนความมั่นคงทางอำนาจและความชอบธรรมทางการเมือง 3 ประการ ได้แก่ ปัญหาทางการเมืองภายในและความไม่มั่นคงทางพระราชอำนาจ ความไม่มั่นคงทางเศรษฐกิจ-การคลังและปัญหาการจ่อราษฎรบังหลวง และการขยายตัวของลัทธิคอมมิวนิสต์ในกัมพูชา

1.1 ปัญหาทางการเมืองภายในและความไม่มั่นคงทางพระราชอำนาจ

สมเด็จพระอูปยุวราชนโรดมสีหนุทรงควบคุมอำนาจทางการเมืองไว้ตั้งแต่วันที่ 13 มกราคม ค.ศ. 1953 โดยอ้างบทบัญญัติตามรัฐธรรมนูญ พระองค์ไม่เพียงแต่งตั้งข้าราชการที่ใกล้ชิดให้ดำรงตำแหน่งสำคัญในฝ่ายบริหาร แต่พระองค์ยังควบคุมฝ่ายนิติบัญญัติให้อนุมัติเห็นชอบตามพระราชประสงค์ผ่านกรมปรึกษาชาติที่ทรงโปรดเกล้าฯ ให้ทำหน้าที่แทนสภาผู้แทนราษฎร ผลงานสำคัญของกรมปรึกษาชาติคือการถวายพระราชอำนาจแก่สมเด็จพระอูปยุวราชนโรดมสีหนุในการบำเพ็ญปฏิบัติการเพื่อเอกราช สมบูรณ์ของกัมพูชาตามแต่พระองค์เห็นสมควร รวมถึงการประกาศภายหลังกัมพูชาได้รับเอกราชจากฝรั่งเศสให้พระองค์เป็น “พระมหากษัตริย์ชาติ” จึงกล่าวได้ว่าการเมืองกัมพูชาในช่วงขณะนั้นอยู่ในอาณัติของราชวงศ์

กระทั่งวันที่ 23 กรกฎาคม ค.ศ. 1954 ข้อตกลงเจนีวาว่าด้วยอินโดจีน (Geneva Agreements on Indochina 1954) กำหนดให้ประเทศอินโดจีนทั้งสามจัดการเลือกตั้งทั่วไป กล่าวเฉพาะความตกลงสงบศึกเกี่ยวกับกัมพูชา กัมพูชาจะต้องจัดการเลือกตั้งก่อนสิ้น ค.ศ. 1955 โดยยึดถือบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญที่เคยใช้มาก่อนหน้านั้น รวมถึงต้องให้สิทธิและเสรีภาพทางการเมืองแก่ประชาชนทุกกลุ่ม (NAT. OPM. (3) SR 0201.9/32, 1954 : 26-28) ข้อกำหนดดังกล่าวสั่นคลอนและท้าทายพระราชอำนาจของสมเด็จพระอูปยุวราชนโรดมสีหนุอย่างมาก เพราะพรรคการเมืองที่ถูกจำกัดบทบาทตั้งแต่การยุบสภาผู้แทนราษฎรเมื่อวันที่ 13 มกราคม ค.ศ. 1953 ได้กลับมาเคลื่อนไหวอย่างคึกคัก โดยเฉพาะพรรคประชาธิปไตยซึ่งไม่เพียงประกอบด้วยสมาชิกที่นิยมระบอบสาธารณรัฐเท่านั้น แต่ยังมีสมาชิกรุ่นใหม่ที่พักใจแนวคิดสังคมนิยมด้วย (NAT. OPM. (3) SR 0201.9/8, 1955 : 65-66) เป็นต้นว่านักกองกำลังสันโรดม ภูริสุสรา (HRH Prince Norodom Phurissara) เกง วันสัก (Keng Vannsak) จวน มุม (Thiounn Mumm) สวาย โสร (Svay So) และนาวีตมมากยิ่งขึ้นเมื่อสมาชิกรุ่นใหม่ของพรรคประชาธิปไตยได้นำพรรคหันเหไปในแนวทางฝ่ายซ้าย โดยลดบทบาทกลุ่มผู้นำเดิม เช่น เลิม วา (Sim Var) เสิน ซาน (Son Sann) และประธานยุทธศาสตร์ของพรรคเข้ากับพรรคประชาชน (People's Group) ซึ่งชาวเขมรที่พักใจแนวคิดสังคมนิยมก่อตั้งขึ้นใน ค.ศ. 1955 (Chandler, 2008 : 229-230)

ในทหระณะของพลตำรวจจ้าวาจารย์ส มณฑุกานนท์ อัครราชทูตไทยประจำกรุงพนมเปญ เห็นว่าสถานการณ์ดังกล่าวมีส่วนผลักดันให้สมเด็จพระอูปยุวราชนโรดมสีหนุตระหนักว่า “ราชบัลลังก์จะเป็นอันตราย ถ้ายังคงเป็นกษัตริย์ต่อไป (หมายถึงถ้ายังคงดำรงสถานะเป็นกษัตริย์ซึ่งโดยหลักการรัฐธรรมนูญย่อมถูกจำกัดบทบาททางการเมือง-ผู้ศึกษา) เพื่อรักษาราชบัลลังก์ให้คงอยู่ต่อไปก็ไม่มีทางใดนอกจากจะต้องออกโรเล่นการเมืองด้วยตนเอง” (This book printed in commemoration of the royal cremation ceremony for Pol.Gen. Chamras Mandukananda, 1978 : 147) ด้วยเหตุนี้ในวันที่ 2 มีนาคม ค.ศ. 1955 พระองค์จึงส่งเทปบันทึกเสียงไปยังกรมโฆษณาการเพื่อออกอากาศประกาศว่า พระองค์สละราชสมบัติถวายแด่พระวรวงศ์เธอ พระนามเป็น “พระกรุณาพระบาทสมเด็จพระนโรดมสุรามฤต” (Preah Karuna Preah Bat Samdech Preah Norodom Suramarit) ขณะที่พระองค์ลดพระอิสริยยศและดำรงฐานะเป็น “สมเด็จพระอูปยุวราช” (Samdech Preah Upayuvareach)

การสละราชสมบัติของสมเด็จพระอูปยุวราชนโรดมสีหนุเป็นวิธีการเชิงจิตวิทยาที่ชาญฉลาด ในแง่หนึ่งเป็นการเสริมสร้างบารมีส่วนพระองค์ให้เพิ่มมากขึ้น เพราะไม่เคยมีผู้ใดเคยคาดคิดมาก่อนเลยว่าพระมหากษัตริย์จะยอมสละพระราชอำนาจสูงสุดที่พึงมี ต่อมาในวันที่ 22 มีนาคม ค.ศ. 1955 พระองค์ประกาศจัดตั้งพรรคการเมืองชื่อ “องค์กรสังคมนิยม” (Sangkum Reastr Niyum or People Socialist Community) เพื่อเตรียมแข่งขันในการเลือกตั้งที่กำหนดจัดขึ้นในวันที่ 11 กันยายน ค.ศ. 1955 ทรงพยายามกีดกันพรรคการเมืองฝ่ายตรงข้ามอย่างต่อเนื่อง โดยเน้นหนักไปในทางใช้อำนาจด้านความมั่นคงของรัฐ (NAT. MFA. (2) KT 16.3.1.1/2, 1955 : 169) อีกทั้งยังทรงเลื่อนกำหนดวันเลือกตั้งจากเดือนเมษายนเป็นเดือนกันยายนด้วยข้ออ้างเหตุผลความไม่สงบ แต่ในความเป็นจริงเป็นเพราะพระองค์ทรงเกรงว่าฝ่ายตรงข้ามจะมีชัยชนะ (Vickery, 1982 : 98) นอกจากนั้นระหว่างเดือนพฤษภาคม-กันยายน ค.ศ. 1955 ผู้สมัครจากพรรคประชาธิปไตย 2 คน และพรรคประชาชน 3 คน ถูกตั้งข้อกล่าวหากระทำผิดต่อรัฐและถูกคุมขัง หนังสือพิมพ์ของทั้งสองพรรคถูกปิดและบรรณาธิการถูกจับกุมโดยไม่มีโอกาสโต้เถียง ผลการเลือกตั้งในท้ายที่สุดจากจำนวนผู้มีสิทธิเลือกตั้งทั้งหมด 761,900 คน องค์กรสังคมนิยมได้รับคะแนนเสียงมากถึง 630,625 เสียง

คิดเป็นร้อยละ 83 และได้ที่นั่งทั้งหมดในรัฐสภาคือ 91 ที่นั่ง พรรคประชาธิปไตยได้คะแนนเสียง 93,919 เสียง คิดเป็นร้อยละ 12 ส่วนพรรคประชาชนได้คะแนนเสียง 31,034 เสียง คิดเป็นร้อยละ 4 และอีกร้อยละ 1 เป็นของพรรคอื่น ๆ (NAC. Affairs Politique. Box 109, 1997 : 3)

ภายหลังจากการเลือกตั้งแม่สมเด็จพระอุบายวราชนโรดมสีหนุจะประสบความสำเร็จในการควบคุมอำนาจทางการเมือง แต่เมื่อพิจารณาในรายละเอียดกลับพบว่าพระราชอำนาจเหล่านี้ยังไม่มั่นคง เพราะผลการเลือกตั้งใน 5 หน่วยการเลือกตั้งของกรุงพนมเปญและเขตกันดาล พรรคประชาธิปไตยได้คะแนนเสียงมากกว่าร้อยละ 20 ประเด็นนี้พระองค์ทราบแก่พระทัยดี ซึ่งในเวลาต่อมาพระองค์ตรัสว่า “หากดูผลคะแนนที่แท้จริง พรรคหลักสามพรรค (องค์การสังคมนิยม พรรคประชาธิปไตย และพรรคประชาชน-ผู้ศึกษา) น่าจะได้คะแนนเท่ากัน และอาจจะนำไปสู่การจัดตั้งรัฐบาลผสม” (Kiernan, 1986 : 162)

นอกจากนี้สมเด็จพระอุบายวราชนโรดมสีหนุยังประสบกับปัญหาความแตกแยกภายในองค์กรสังคมนิยม ซึ่งนับเป็นอีกปัญหาสำคัญที่ไม่เพียงสร้างความหนักพระทัย แต่ยังส่งผลต่อพระราชอำนาจของพระองค์ด้วย เพราะในระยะเวลาเพียง 3 ปี มีการผลัดเปลี่ยนรัฐบาลถึง 10 ชุด สาเหตุสำคัญเกิดจากความขัดแย้งระหว่างนักการเมืองที่อิจฉริยะยากัน โดยเฉพาะเหตุการณ์ระหว่างเดือนมกราคม-พฤษภาคม ค.ศ. 1958 รัฐบาลกับรัฐสภาขัดแย้งกันในกรณีระหว่างเพา บุนพา (Lor Bunpa) รัฐมนตรีกระทรวงเกษตรและผู้อำนวยการสหกรณ์กัมพูชากับเอก ยีอุน (Ek Yi Oun) ประธานสภาผู้แทนราษฎร โดยมีมูลเหตุมาจากการสอบสวนของฝ่ายนิติบัญญัติเรื่องการดำเนินงานของสหกรณ์เกี่ยวกับการซื้อผ้าและปูนซีเมนต์ และลุกลามไปสู่ข้อกล่าวหาเกี่ยวกับการประมุขให้สัมปทานการประมงที่เขตตาแก้วและเรื่องการส่งเมล็ดนุ่นออกไปขายต่างประเทศ เหตุการณ์นี้ส่งผลกระทบต่อสถานะของพระองค์ในฐานะผู้นำองค์กรสังคมนิยมอย่างรุนแรง เพราะข้าราชการและประชาชนต่างวิพากษ์วิจารณ์ว่าสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรส่วนมากได้ปฏิบัติภารกิจเพื่อประโยชน์ส่วนตัวมากกว่าทำหน้าที่เป็นผู้แทนราษฎร (NAT. MFA. (2) KT 16.3.1.1/3, 1958 : 144)

ในช่วงเวลานี้ได้ปรากฏพระราชนิพนธ์ในสมเด็จพระอุบายวราชนโรดมสีหนุที่พาดพิงประเทศไทยมากถึง 6 เรื่อง ได้แก่ “พระบาทสมเด็จพระนโรดม”, “ควรสิ้นหวังจากมหาอำนาจหรือไม่”, “ประชาธิปไตยของกัมพูชาเกิดขึ้นได้อย่างไร”, “ลัทธิคอมมิวนิสต์ในกัมพูชา”, “กษัตริย์กัมพูชา” และ “สัมพันธภาพระหว่างประเทศกัมพูชากับประเทศเวียดนามและประเทศไทย” ทุกเรื่องล้วนแล้วแต่พาดพิงและสอดแทรกความคิดว่าประเทศไทยคือผู้ร้ายและศัตรูทั้งสิ้น เมื่อย้อนกลับไปสำรวจพระราชนิพนธ์ของสมเด็จพระอุบายวราชนโรดมสีหนุก่อน ค.ศ. 1958 กลับไม่พบว่ามีพระราชนิพนธ์เรื่องใดที่พาดพิงประเทศไทยในแง่ลบเลย เช่นเดียวกับหนังสือพิมพ์ของทางการ ตามรายงานของ ฯพณฯ สมชัย อนุมานราชชน เอกอัครราชทูตไทยประจำกัมพูชาได้ตั้งข้อสังเกตต่อหนังสือพิมพ์ลา เดแปช ดูว์ ก็องบอดม์ (La Dépêche du Cambodge) ซึ่งเป็นหนังสือพิมพ์กึ่งทางการของรัฐบาลว่า ตั้งแต่เดือนมีนาคม ค.ศ. 1958 หนังสือพิมพ์ลา เดแปช ดูว์ ก็องบอดม์ได้เขียนบทความพาดพิงเชิงลบต่อประเทศไทยมาก ในระยะนี้ หนังสือพิมพ์นี้ได้เริ่มลงข่าวเป็นการก่อกวนในฉบับประจำวันวันที่ 28 มีนาคม ค.ศ. 1958 เช่น โจรที่ชายแดนไทย ความอดอยากในประเทศไทย เป็นต้น แต่เมื่อเทียบกับก่อนหน้านี้หนังสือพิมพ์ลา เดแปช ดูว์ ก็องบอดม์ไม่ลงเรื่องราวอะไรที่เกี่ยวกับประเทศไทยเลย (NAT. OPM. (1) MT 3.1.2.13/50, 1958 : 124)

อย่างไรก็ดี การดำเนินการที่สำคัญมากไปกว่านั้นคือ หนังสือพิมพ์ที่สนับสนุนรัฐบาลกัมพูชาได้นำพระหัตถเลขของสมเด็จพระอุบายวราชนโรดมสีหนุที่กราบบังคมทูลพระกรุณาพระบาทสมเด็จพระนโรดมสุรามฤตถึงความไม่พอพระทัยต่อการวิพากษ์วิจารณ์ของหนังสือพิมพ์ไทยมาตีพิมพ์เผยแพร่ ซึ่งส่งผลให้ประชาชนชาวเขมรหันความสนใจจากปัญหาความแตกแยกภายในไปสู่การแสดงความโกรธเคืองประเทศไทยอย่างรุนแรง ดังจะเห็นได้อย่างชัดเจนจากเหตุการณ์เดินขบวนครั้งใหญ่ของประชาชนชาวเขมรกว่า 50,000 คน ในกรุงพนมเปญเมื่อวันที่ 27 มีนาคม ค.ศ. 1958 เพื่อประท้วงต่อการกระทำของไทยในลักษณะต่าง ๆ ต่อกัมพูชา

ภายหลังเหตุการณ์ดังกล่าว สมเด็จพระอุบายวราชนโรดมสีหนุคงมีพระราชดำริและพระราชนิพนธ์พาดพิงถึงประเทศไทยอย่างต่อเนื่อง จนถึง ค.ศ. 1960 พระองค์ได้เผชิญภาวะวิกฤติทางพระราชอำนาจ สืบเนื่องจากการสวรรคตของพระกรุณาพระบาทสมเด็จพระนโรดมสุรามฤตเมื่อวันที่ 3 เมษายน ค.ศ. 1960 แม้พระองค์จะดำรงฐานะเป็นสมเด็จพระอุบายวราช แต่การกลับขึ้นครองราชสมบัติของพระองค์ย่อมส่งผลกระทบต่อการแสดงบทบาททางการเมืองให้จ่ำจืดลง ในช่วงเวลานี้เกิดความแตกแยกขึ้นในองค์กรสังคมนิยม เมื่อสมาชิกฝ่ายหนึ่งสนับสนุนสมเด็จพระสิสุวตธิ์มุนีเรต (HRH Prince Sisowath Moniret) พระราชโอรสองค์โตในพระบาทสมเด็จพระสิสุวตธิ์มุนีวงศ์ มีศักดิ์เป็นพระปิตุลา (ลุง) ให้ขึ้นครองราชย์ ทั้งนี้สถานเอกอัครราชทูต

ไทยรายงานสถานการณ์ที่เกิดขึ้นว่าเป็นเสมือนสิ่งที่เกิดขวางเจ้าฟ้าสีหนุอยู่ และยังประเมินอีกว่าหากสมเด็จพระสวดีจกรมพระสีสุวัตธิ์มุนีเรศขึ้นครองราชย์ สมเด็จพระอุปยุวราชชนโรตมสีหนุคงจะด้อยอำนาจในทางการเมืองลงไปมาก (NAT. OPM. (1) MT 3.1.4.12/9, 1960 : 5-6) อย่างไรก็ตามในวันที่ 5 มิถุนายน ค.ศ. 1960 พระองค์จึงตัดสินพระทัยประกาศฐานะเป็นสมเด็จพระประมุขรัฐ (Head of State) เสมอด้วยพระมหากษัตริย์ และกำหนดให้ประชาชนลงประชามติเกี่ยวกับฐานะของพระองค์ในวันที่ 14 มิถุนายน ค.ศ. 1960

ตามรายงานของ ฯพณฯ อรุณ ภาณุพงศ์ อุปทูตผู้รักษาราชการสถานเอกอัครราชทูตไทยประจำกัมพูชาเมื่อวันที่ 18 เมษายน ค.ศ. 1960 ระบุว่า “ในช่วงสัปดาห์ที่ผ่านมา ไม่มีการเคลื่อนไหวที่เปิดเผยใด ๆ อันเกี่ยวข้องกับประเทศไทยปรากฏ” (NAT. OPM. (1) MT 3.1.4.12/9, 1960 : 8) แต่ทว่าในอีกหนึ่งเดือนถัดมาหรือช่วงก่อนการลงประชามติ หนังสือพิมพ์กัมพูชาได้เผยแพร่พระราชนิพนธ์ของสมเด็จพระอุปยุวราชชนโรตมสีหนุ จำนวน 4 เรื่อง รวมถึงบทความและรายงานข่าว จำนวน 8 เรื่อง รวมทั้งหมด 12 เรื่อง โดยทุกเรื่องล้วนมีเนื้อหาพาดพิงและโจมตีประเทศไทย ทั้งการละเมิดอธิปไตย การแทรกแซงการดำเนินนโยบายเป็นกลาง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการให้การสนับสนุนฝ่ายต่อต้านชาวเขมรให้โค่นล้มสมเด็จพระอุปยุวราชชนโรตมสีหนุ พร้อมทั้งนี้สมเด็จพระอุปยุวราชชนโรตมสีหนุยังเสด็จพระราชดำเนินไปพบปะและมีพระราชปราศรัยต่อราษฎรให้ร่วมกันออกมาลงประชามติ โดยตรัสว่าเป็นหน้าที่ของพลเมืองผู้รักชาติทุกคน ผู้ซึ่งตั้งแต่วันไม่ใช้สิทธิเท่ากับเป็นการเข้าข้างพวกทรยศต่อชาติ (NAT. OPM. (1) MT 3.1.2.13/51, 1960 : 77) ทำยที่สุดพระองค์ได้รับการรับรองจากประชาชนให้ดำรงฐานะเป็นสมเด็จพระประมุขรัฐ ปัญหาเกี่ยวกับการสืบราชสมบัติจึงยุติลง

1.2 ความไม่มั่นคงทางด้านเศรษฐกิจ-การคลังและปัญหาการฉ้อราษฎร์บังหลวง

แม้สมเด็จพระอุปยุวราชชนโรตมสีหนุสามารถนำเอกราชโดยสมบูรณ์มาให้กัมพูชาตั้งแต่ ค.ศ. 1953 แต่ภายหลังจากประกาศเอกราช กัมพูชากลับประสบกับปัญหาความไม่มั่นคงด้านเศรษฐกิจและการคลังอย่างรุนแรง จนถึง ค.ศ. 1954 พลตำรวจจัตวาจรัส มณฑุกันนทร์รายงานสถานการณ์ว่า การคลังอยู่ในลักษณะ “ยอบยับ” จนถึงเดือนพฤษภาคม ค.ศ. 1954 เกือบไม่มีเงินเหลืออยู่ในท้องพระคลังและแทบจะไม่มีเงินพอสำหรับจ่ายเงินเดือนข้าราชการ (NAT. MFA. (2) KT 16.3.1.1/1, 1954 : 111) สถานการณ์ยิ่งเลวร้ายเมื่อการรุกคืบโดยของขบวนการเวียดมินห์และการเคลื่อนไหวของขบวนการเขมรอิสระซ้ำเติมปัญหาเศรษฐกิจ เนื่องจากราษฎรอพยพย้ายถิ่นทำให้กระบวนการผลิตในภาคเกษตรกรรมไม่สามารถดำเนินได้โดยสมบูรณ์ พืชผลต่าง ๆ ที่ผลิตได้ในปีหนึ่งลดลงไปมากกว่าร้อยละ 40 ราษฎรซึ่งยากจนอยู่แล้วยิ่งประสบความลำบากมากขึ้น ในเดือนพฤษภาคม ค.ศ. 1955 มีรายงานว่าบางพื้นที่ราษฎรถึงกับต้องรับประทานเผือก มัน และสิ่งอื่นแทนข้าว แม้รัฐบาลกัมพูชาจะพยายามแก้ไขปัญหาด้วยการขอซื้อข้าวจากต่างประเทศแต่ก็ประสบปัญหาขาดแคลนเงินตราต่างประเทศ รัฐบาลจึงต้องเปลี่ยนมาเป็นการขอรับความช่วยเหลือจากต่างประเทศอย่างสหรัฐอเมริกาแทน (NAT. MFA. (2) KT 16.3.1.1/2, 1955 : 69) แต่การขอรับความช่วยเหลือจากสหรัฐฯ กลับเป็นจุดอ่อนที่เปิดโอกาสให้ฝ่ายค้านใช้เป็นเหตุผลในการทำลายชื่อเสียงของสมเด็จพระอุปยุวราชชนโรตมสีหนุด้วยการโจมตีว่า ทรงกำลังนำสหรัฐฯ มาแทนฝรั่งเศสและทำให้กัมพูชาถูกรอบงำทางเศรษฐกิจ และที่รุนแรงมากไปกว่านั้นคือโจมตีพระองค์ว่า “ขายบ้านเมืองขายชาติให้กับอเมริกา” (NAT. MFA. (2) KT 16.3.1.1/2, 1955 : 21)

อย่างไรก็ดี การที่สหรัฐอเมริกากดดันให้กัมพูชาเข้าร่วมองค์การสนธิสัญญาป้องกันภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้หรือ สปอ. (Southeast Asia Treaty Organization; SEATO) ได้เป็นสาเหตุที่ผลักดันให้สมเด็จพระอุปยุวราชชนโรตมสีหนุสร้างสัมพันธไมตรีและรับความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจจากประเทศฝ่ายสังคมนิยมมากขึ้นโดยเฉพาะสาธารณรัฐประชาชนจีน แม้การรับความช่วยเหลือจากต่างประเทศทั้งจากฝ่ายเสรีประชาธิปไตยและฝ่ายสังคมนิยมจะมีส่วนฟื้นฟูระบบเศรษฐกิจและการคลังของกัมพูชาก็ตาม แต่กลับเป็นสาเหตุของปัญหาสำคัญ 2 ประการ ได้แก่ ประการแรก การฉ้อราษฎร์บังหลวงของข้าราชการและบุคคลที่รับใช้ใกล้ชิดสมเด็จพระอุปยุวราชชนโรตมสีหนุ ประการต่อมา ระบบเศรษฐกิจกัมพูชาตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของต่างชาติ

สำหรับพฤติกรรมฉ้อราษฎร์บังหลวง ส่วนหนึ่งเกิดจากความหละหลวมของระบบการตรวจสอบการใช้จ่ายเงินราชการ ประกอบกับการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของชาวเขมรจากสังคมเกษตรกรรมเป็นทุนนิยม ส่งผลให้ข้าราชการจำนวนหนึ่งใช้อำนาจหน้าที่ของตนแสวงหาความร่ำรวย เช่นกรณีของ ส้อม สารี (Sam Sary) อดีตมนตรีที่ปรึกษาฯ บัลลังก์และกรรมการอาวุโสผู้ร่วมก่อตั้งองค์กรสังคมนิยม ใน ค.ศ. 1956 สารีถูกกล่าวหาว่าใช้ตำแหน่งที่ปรึกษาทางเศรษฐกิจพิเศษของรัฐบาลออกไปอนุญาตนำเข้าพริกไทย (Sakou, 2013 : 398-399) ผลการสอบสวนพบว่าเป็นเรื่องจริง พระองค์จึงทรงเพิกถอนใบอนุญาตทั้งหมด ขณะที่

สารีขอลาออกและออกบวช แต่หลังจากนั้นไม่นานก็มีรับสั่งให้สารีกลับเข้ารับราชการอีกครั้ง โดยแต่งตั้งให้เป็นเอกอัครราชทูต
กัมพูชาประจำสหราชอาณาจักร

สมเด็จพระอูปยุวราชชนโรดมสีหนุทรงทราบดีถึงปัญหาการฉ้อราษฎร์บังหลวงของข้าราชการ โดยทรงยอมรับว่าไม่ทราบว่า
จะทำอย่างไรจึงจะให้สูญสิ้นไปได้อย่างแท้จริง และเป็นการยากที่จะหาพยานหลักฐานให้ได้ร้อยเปอร์เซ็นต์ จะลงโทษคนคลุมไป
โดยติดคนบริสุทธิ์ไป 90 คน ได้คนทุจริตเพียง 10 คน ก็เป็นเรื่องที่ไม่ยุติธรรมสำหรับระบอบประชาธิปไตย (NAT. MFA. (2) KT
16.3.1.1/4, 1957 : 194) ทรงตรัสว่าการปราบปรามทุจริตเป็นเรื่องที่เกินความสามารถ “กษัตริย์มีเพียงดาสองดาแขนสองแขน”
ดังนั้นจึงไม่ควรจะโทษว่ามาจากการปกครองระบอบนั้นระบอบนี้ เพราะเป็นโรคที่ประจำอยู่ในทุกประเทศโดยเฉพาะในเอเชีย
กัมพูชาไม่ใช่แหล่งเริ่มแรกของโรคร้ายนี้ (NAT. MFA. (2) KT 16.3.1.1/2, 1955 : 19) ดังนั้นฝ่ายต่อต้านจึงนำปัญหาการฉ้อราษฎร์
บังหลวงมาโจมตีพระองค์และองค์กษัตริย์ราชกุมารนิยาม

ปัญหาสำคัญอีกประการหนึ่งที่มีขึ้นเนื่องจากการรับความช่วยเหลือจากต่างประเทศ คือระบบเศรษฐกิจของกัมพูชาอยู่ภายใต้
อิทธิพลของชาวต่างชาติ ซึ่งส่งผลกระทบต่ออย่างชัดเจนเมื่อกัมพูชาประกาศไม่รับความช่วยเหลือทางการทหารจากสหรัฐอเมริกาใน
เดือนพฤศจิกายน ค.ศ. 1963 เม็ดเงินหลายล้านดอลลาร์ที่เคยหล่อเลี้ยงระบบเศรษฐกิจหายไป สมเด็จพระอูปยุวราชชนโรดมสีหนุ
ทรงตัดสินพระทัยโอนกิจการภาคอุตสาหกรรมนำเข้าและส่งออกเป็นของรัฐ ปิดธนาคารเอกชนภายในประเทศ ผลที่เกิดขึ้นคือ
ข้าราชการที่สูญเสียผลประโยชน์เริ่มปลุกตัวห่างจากพระองค์ การโอนกิจการการค้ามาเป็นของรัฐยังกระตุ้นให้พ่อค้าหันไป
ลักลอบทำการค้าใต้ดินซึ่งส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจมากขึ้น จนถึง ค.ศ. 1967 ผลผลิตข้าวมากกว่าหนึ่งในสี่ถูกลักลอบไปส่ง
ขายให้กับขบวนการคอมมิวนิสต์ในเวียดนาม อย่างไรก็ตาม อย่างไรก็ดี เพื่อเป็นการสกัดกั้นการไหลออกของข้าว ในต้น ค.ศ. 1967 รัฐบาลจึงมี
คำสั่งให้หน่วยงานทหารรวบรวมผลผลิตข้าวที่เหลือในเขตต่าง ๆ และจ่ายเงินตามราคากลางที่รัฐบาลกำหนด ก่อนจะรวบรวม
ผลผลิตส่งไปยังโรงสีของรัฐ การดำเนินการดังกล่าวสร้างความไม่พอใจให้กับชาวนาในเขตพระตะบองซึ่งเป็นพื้นที่เกษตรกรรม
ขนาดใหญ่ที่สุดของประเทศ ก่อนจะลุกลามกลายเป็นการประท้วงเพื่อต่อต้านรัฐบาล เหตุการณ์ครั้งนี้เรียกว่า “เหตุการณ์ลุกฮือของ
ชาวนาสัมโหมต” (Samlaut Uprising ค.ศ. 1967) (see Kiernan, 1975)

อย่างไรก็ดี หลังเหตุการณ์ดังกล่าวเป็นที่น่าสังเกตว่า พระสุรัสวดีของสมเด็จพระอูปยุวราชชนโรดมสีหนุและงานเขียนฉบับ
พิมพ์ของพระองค์ถูกนำไปออกอากาศผ่านช่องทางการสื่อสารทั้งหมด โดยในรายงานของเฟรเดอริก พี. มันทัน (1968 : 194)
ระบุว่าบางครั้งพระองค์มีพระราชดำรัสนานถึง 1 ใน 3 ของเวลาออกอากาศในแต่ละวัน และพระราชกรณียกิจของพระองค์ได้รับการ
ตีพิมพ์ในหน้าหนึ่งของหนังสือพิมพ์ทุกฉบับ ในช่วงเวลานี้ภาพของไทยที่เป็นผู้ร้ายและศัตรูก็ปรากฏขึ้นอีกครั้ง ทั้งที่ในขณะนั้น
กัมพูชากับไทยไม่ได้มีความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างกัน

1.3 การขยายตัวของลัทธิคอมมิวนิสต์ในกัมพูชา

การขยายตัวของลัทธิคอมมิวนิสต์เป็นอีกปัญหาสำคัญที่สร้างความหนักพระทัยให้สมเด็จพระอูปยุวราชชนโรดมสีหนุ
เห็นได้ชัดจากพรรคประชาชนที่ก่อตั้งใน ค.ศ. 1955 กำลังได้รับความสนใจจากประชาชน เพราะคะแนนเสียงมากกว่า 1 ใน 3
จากสามหน่วยการเลือกตั้งเป็นของพรรคดังกล่าว ในแง่หนึ่งสะท้อนให้เห็นว่ามีชาวเขมรที่ฝึกฝนแนวคิดสังคมนิยม แต่ที่สำคัญมาก
ไปกว่านั้นยังสะท้อนให้เห็นว่าพระองค์กำลังเผชิญกับศัตรูทางการเมืองกลุ่มใหม่ เพราะจนถึงปลายทศวรรษ 1950 ลัทธิคอมมิวนิสต์
ได้ขยายตัวอย่างต่อเนื่องไม่เพียงในหมู่ชาวจีน แต่ยังแพร่กระจายในหมู่ชาวยุโรป พระสงฆ์ และชาวนา การเผยแพร่แนวความคิด
ของลัทธิคอมมิวนิสต์เป็นไปอย่างแยบยลในลักษณะ “ฝ่ายซ้ายเป็นกลาง” (left-wing neutral) โดยใช้การสรรเสริญเยินยอนโยบาย
เป็นกลางของประเทศกัมพูชาเป็นเครื่องมือ ดังรายงานของ ฯพณฯ สมจัย อนุমানราชจนถึงการดำเนินการของหนังสือพิมพ์
ฝ่ายสังคมนิยม “หนังสือคอมมิวนิสต์เหล่านี้ฉลาดที่จะลงบทความโฆษณาโยบายความเป็นกลางของประเทศกัมพูชาว่ามี
ส่วนช่วยเหลือให้มีสันติภาพทั่วโลก และในเวลาเดียวกันก็ชมเชยเจ้าฟานโรดมสีหนุที่ทรงพระปรีชาสามารถนำประเทศให้เป็น
ประเทศที่มีความสำคัญถึงเพียงนี้” (NAT. MFA. (2) KT 16.3.1.1/4, 1954 : 92) เช่นเดียวกับพรรคประชาชน “ไม่มีการโจมตีรัฐบาล
หรือพรรคสังคมนิยมหรือเจ้าฟานโรดมสีหนุเลย ตรงกันข้ามมีแต่จะสรรเสริญนโยบายความเป็นกลางของเจ้าฟานโรดมสีหนุ”
(NAT. MFA. (2) KT 16.3.1.1/3, 1958 : 19)

หากสมเด็จพระอูปยุวราชชนโรดมสีหนุทรงใช้เครื่องมือด้านความมั่นคงของรัฐปราบปรามก็ไม่สามารถยับยั้ง
การเคลื่อนไหวทางความคิดของคอมมิวนิสต์อย่างได้ผล ในทางกลับกันอาจปลุกเร้าให้ขบวนการดังกล่าวตอบโต้ด้วย

ความรุนแรง อีกทั้งยังขัดต่อนโยบายเป็นกลาง (Neutralism) และนโยบายไม่เข้าร่วมกับฝ่ายใด (Non-alignment Policy) ดังนั้น พระองค์จึงประนีประนอมด้วยการอนุญาตให้มีการเผยแพร่ลัทธิคอมมิวนิสต์ในกัมพูชา แต่ทว่าทรงแสวงหาวิธีการใหม่ เพื่อเสริมสร้างบารมีและเรียกการสนับสนุนจากประชาชนให้เพิ่มมากยิ่งขึ้น ด้วยการก่อตั้งขบวนการ “เยาวชนราชสังคมนิยมเขมร” (Jeunesse Socialiste du Royaume Khmere; JSRK) เพื่อสร้างเยาวชนทั้งชายหญิงของชาติให้จงรักภักดีต่อราชบัลลังก์ และเพื่อเป็นกำลังของประเทศที่จะพิทักษ์รักษาราชบัลลังก์ (NAT. MFA. (2) KT 16.3.1.1/3, 1958 : 53-55) ในทศวรรษของ ๕๐ สมัย อนุমানราชชนกกลับเห็นว่าผลที่ได้ไม่แน่นอน “ดอกเบ็ญที่งั้นได้มันสำหรับในเวลาปัจจุบันหรืออนาคตอันใกล้จะเป็นที่พึงพอใจ แต่สำหรับอนาคตอันใกล้แล้วยังต้องคอยดูต่อไปอีก เพราะตามที่เคยปรากฏมาแล้วในประวัติศาสตร์ กระบวนการเยาวชน เช่นนี้มีชีวิตอยู่ได้ไม่นาน และมีผลสมควรมุ่งหมายเฉพาะในระยะเวลาที่ประเทศมีความต้องการเท่านั้น” (NAT. MFA. (2) KT 16.3.1.1/3, 1958 : 55)

จากที่กล่าวมาแสดงถึงสถานการณ์ภายในกัมพูชาทำให้สมเด็จพระอูปยุวราชนโรดมสีหนุตระหนักว่า การใช้เครื่องมือด้าน ความมั่นคงเพียงอย่างเดียวไม่อาจช่วยให้พระองค์รักษาพระราชอำนาจไว้ได้มั่นคง และการเห็นห่างจากประชาชนซึ่งเป็นพลเมือง ส่วนใหญ่ของประเทศเป็นการกระทำที่จะนำไปสู่การสิ้นสุดพระราชอำนาจ ความจงรักภักดีและการสนับสนุนจากราษฎรจะช่วยให้ พระองค์รักษาพระราชอำนาจทางการเมืองไว้ได้ ด้วยเหตุนี้พระองค์ซึ่งเผชิญกับความแตกแยกภายในองค์กรสังคมนิยม ความไม่มั่นคงทางด้านเศรษฐกิจ-การคลังและปัญหาการฉ้อราษฎร์บังหลวง รวมถึงการขยายตัวของลัทธิคอมมิวนิสต์ จำเป็นต้อง หาวิธีการรักษาอำนาจด้วยการปลูกเร้ากระแสชาตินิยมที่มีต่อศัตรูของชาติดั้งเดิมโดยมีประเทศไทยเป็นประเทศเป้าหมาย อย่างไรก็ตาม สมเด็จพระอูปยุวราชนโรดมสีหนุไม่อาจนำปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไปใช้ได้ประสบผลสำเร็จ หากไม่สอดคล้องกับ ความรับรู้และความรู้สึกของประชาชน แต่ด้วยภาพของไทยในความทรงจำและรับรู้ของชาวเขมรเป็นไปในลักษณะ “ผู้ร้าย” และ “ศัตรู” ดังปรากฏในรูปของตำนาน เช่น พระโคพระแก้ว นักตาคลึงเมือง ประกอบกับการดำเนินนโยบายของประเทศไทยต่อกัมพูชาด้วยแล้ว พบว่าเปิดโอกาสให้สมเด็จพระอูปยุวราชนโรดมสีหนุนำปัญหาดังกล่าวมาใช้เป็นเครื่องมือปลุกกระแสชาตินิยม

2. ปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างกัมพูชากับไทย ค.ศ. 1955-1970

นับตั้งแต่กัมพูชาลงนามในสนธิสัญญามิตรภาพและการค้าระหว่างฝรั่งเศส-กัมพูชา ค.ศ. 1863 (The Franco - Cambodian Protectoral Treaty of Oudong 1863) การติดต่อสัมพันธ์ระหว่างกัมพูชากับไทยที่เคยดำเนินอย่างอิสระสิ้นสุดลงและเปลี่ยนเป็นการติดต่อผ่านผู้แทนฝรั่งเศสประจำอินโดจีน กระทั่งหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ความสัมพันธ์ระหว่างกัมพูชากับไทยจึงปรากฏอย่างเป็นทางการใน ค.ศ. 1950 เมื่อฝรั่งเศสยินยอมให้กัมพูชาส่งผู้แทนเข้าร่วมในองค์การสหประชาชาติตามข้อตกลง การเจรจาเอกราช 50 เปอร์เซ็นต์ (fifty percent independence) เมื่อวันที่ 8 พฤศจิกายน ค.ศ. 1949 ต่อมาในวันที่ 19 ธันวาคม ค.ศ. 1950 ไทยเป็นประเทศแรกที่สถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตในชั้นอำคราชทูตกับกัมพูชา (NAT. MFA. (2) KT 16.3.1.2/13, 1955-1959 : 74) และไทยยังเป็นประเทศแรกในทวีปเอเชียที่ให้การรับรองกัมพูชาว่าเป็นรัฐปกครองตนเองภายใต้สหภาพฝรั่งเศส (an autonomous state within the French Union) (NAT. MOI. (1) MT 3.1.2.8/498, 1959 : 72)

ก่อนกัมพูชาประกาศเอกราช ค.ศ. 1953 สัมพันธภาพระหว่างกัมพูชากับไทยมีลักษณะราบรื่น แต่ทว่า ค.ศ. 1955 เป็นต้นมา ความสัมพันธ์ระหว่างกัมพูชากับไทยเสื่อมโทรมลง ทั้งนี้ในมุมมองของข้าราชการไทยตั้งข้อสังเกตว่าเป็นผลจากการดำเนิน นโยบายสมัยอาณานิคมของฝรั่งเศส (NAT. MFA. (2) KT 3.6.9.2/4, 1951 : 4) ต่อมาได้สรุปปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างกัมพูชากับไทย หลังจากสมเด็จพระอูปยุวราชนโรดมสีหนุสละราชย์สมบัติว่า “ความสัมพันธ์ระหว่างกัมพูชากับไทยเริ่มทวีความรุนแรงมากขึ้นอย่างไม่คงงามภายหลังพระองค์ (สมเด็จพระอูปยุวราชนโรดมสีหนุ-ผู้ศึกษา) ทรงสละราชย์สมบัติและมีบทบาทในทางการเมือง เมื่อ ค.ศ. 1955” (NAT. MFA. (2) KT 16.3.1.2/13, 1955-1959 : 76) อย่างไรก็ตาม ข้อสรุปดังกล่าวไม่เพียงละเลยการพิจารณา บริบทของสถานการณ์ทางการเมืองโลก แต่ยังมีอำนาจการดำเนินนโยบายของตนเอง เมื่อวิเคราะห์การดำเนินนโยบายของไทยต่อกัมพูชาพบว่า เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้สัมพันธภาพระหว่างสองประเทศเสื่อมโทรมลง ได้แก่

การสนับสนุนขบวนการเขมรอิสระซึ่งเดิมเป็นขบวนการชาตินิยมที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อเรียกร้องเอกราชจากฝรั่งเศส รัฐบาลไทยให้การสนับสนุนมาตั้งแต่ ค.ศ. 1941 แต่ภายหลังกัมพูชาได้รับเอกราชจากฝรั่งเศสใน ค.ศ. 1953 ขบวนการเขมรอิสระ บางกลุ่มยอมวางอาวุธ ขณะที่บางกลุ่มกลายเป็นกองโจรที่ต่อต้านรัฐบาล ในทางการทูต รัฐบาลไทยปฏิเสธมาโดยตลอดว่าไม่มีส่วน เกี่ยวข้องหรือให้ความช่วยเหลือขบวนการเขมรอิสระ แต่ในทางปฏิบัติมีหลักฐานว่ารัฐบาลไทยยังคงให้การช่วยเหลือในทางลับ

ทั้งในแง่ของวัตถุประสงค์และจิตใจแก่ขบวนการดังกล่าว (NAT. MFA. KT 80/62, 1956 : 2) และยิ่งเพิ่มความช่วยเหลือมากขึ้นเมื่อสมเด็จพระอูปยุวราชนโรดมสีหนุดำเนินนโยบายเป็นกลางและนโยบายไม่เข้าร่วมกับฝ่ายใดในลักษณะเพิ่มพูนสัมพันธไมตรีกับประเทศฝ่ายสังคมนิยม เพราะสำหรับประเทศไทย การขยายตัวของลัทธิคอมมิวนิสต์เป็นภัยอันตรายสูงสุดและกัมพูชาที่มีความสำคัญในการเป็นด่านหน้าก่อนที่การรุกรานจะถึงตัวประเทศไทย (NAT. MFA. (2) KT 16.3.1.1/1, 1954 : 70) ในมุมมองของไทย การดำเนินนโยบายของกัมพูชาจึงเปิดโอกาสให้ลัทธิคอมมิวนิสต์ขยายตัวท่ามกลางเขตสนธิสัญญาป้องกันภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (NAT. MFA. (1) MT 3.1.2.13/13, 1958-1959 : 58-59)

ความหวาดระแวงของรัฐบาลไทยผลักดันให้ตอบรับคำชวนของรัฐบาลเวียดนามใต้เข้าร่วมแผนการโค่นล้มสมเด็จพระอูปยุวราชนโรดมสีหนุในเดือนธันวาคม ค.ศ. 1958 ต่อมาเรียกแผนการนี้ว่า “แผนการบางกอกหรือแผนการกรุงเทพฯ” (Bangkok Plot) (see Boonchant & Kiattisahakul, 2022) อย่างไรก็ตาม เดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ. 1959 แผนการดังกล่าวล้มเหลวโดยสิ้นเชิง สัมพันธภาพระหว่างกัมพูชากับเพื่อนบ้านตึงเครียดในทันที ผลการสอบสวนเผยถึงการแทรกแซงกิจการภายในจากต่างประเทศ และยังชี้ให้เห็นอย่างชัดเจนว่าไทยกำลังละเมิดอธิปไตยของกัมพูชา ส่งผลให้ประชาชนชาวเขมรต่างแสดงความโกรธแค้นประเทศไทย มีการเดินประท้วงและถวายญัตติประณามแผนการก่อกบฏว่าถูกรบกวนจากเพื่อนบ้าน (NAT. MFA. (2) KT 16.3.1.2/13, 1955-1959 : 164)

ขณะที่กรณีพิพาทปราสาทเขาพระวิหารเป็นความขัดแย้งสำคัญระหว่างกัมพูชากับไทยในช่วงเวลานั้น แม้นักวิชาการส่วนหนึ่งเสนอว่า กรณีดังกล่าวเป็นเพียงการหยิบยกขึ้นมาอ้างอย่างเป็นทางการมากกว่าเป็นสาเหตุของความขัดแย้งระหว่างกัมพูชากับไทยที่แท้จริง³ แต่ในมุมมองของชาวเขมรกลับเห็นว่าไทยกำลังรุกล้ำดินแดนของกัมพูชา ทั้งนี้การสูญเสียดินแดนสำหรับชาวเขมรเป็นพลังทางอารมณ์ที่ตอกย้ำความทรงจำอันเจ็บปวดตึงสำนวนที่ว่า “ดินแดนเขมรไม่เคยหายไปไหน” (Le pays Khmer ne disparaît jamais) และไม่น่าแปลกใจที่ชาวเขมรจะรู้สึกกังวล เพราะในมุมมองของพวกเขา “ตั้งแต่กลางคริสต์ศตวรรษที่ 18 กัมพูชาถูกรุกรานจากรัฐใกล้เคียงอย่างสยามและญวนทำให้อาณาเขตลดลงเหลือเพียง 151,000 ตารางกิโลเมตร” (Preah Vinaiya Dhamma (Ouch), 1939 : 95-105) ด้วยเหตุนี้ทำให้ของไทยที่แสดงความปรารถนาจะครอบครองดินแดนที่เหลืออยู่เพียงน้อยนิดจึงเป็นสิ่งที่ชาวเขมรไม่อาจยอมรับได้

นอกจากนี้ นับตั้งแต่สมเด็จพระอูปยุวราชนโรดมสีหนุทรงเข้ามามีบทบาททางการเมือง เป็นช่วงเดียวกันกับที่บรรยากาศการแสดงความคิดเห็นทางการเมืองในประเทศไทยมีเสรีภาพเปิดกว้างมากขึ้น โดยเฉพาะภายหลังจอมพล ป. พิบูลสงครามเดินทางกลับจากการเยือนต่างประเทศและนำวัฒนธรรม “การปราศรัยในที่สาธารณะหรือไฮปาร์ค” (hyde-park) จากสหราชอาณาจักรมาใช้ใน ค.ศ. 1955 ส่งผลให้ประชาชนมีความตื่นตัวทางการเมืองมากขึ้น พร้อมกับการผ่อนคลายมาตรการควบคุมสื่อสิ่งพิมพ์ จึงทำให้ในช่วงเวลานี้หนังสือพิมพ์มีเสรีภาพและสามารถรายงานความเคลื่อนไหวทางการเมืองได้อย่างอิสระ (Boonsiripunth, 2005 : 63, 66) ด้วยเหตุนี้หนังสือพิมพ์ไทยจึงวิพากษ์วิจารณ์การเมืองในประเทศและเพื่อนบ้านอย่างคึกคัก ซึ่งไม่เพียงสร้างความไม่พอใจให้กับสมเด็จพระอูปยุวราชนโรดมสีหนุ แต่ยังทำให้ชาวเขมรโกรธเคืองด้วยถือว่าการกระทำของหนังสือพิมพ์ไทยเป็นการดูถูกดูหมิ่นต่อพระเกียรติของสมเด็จพระอูปยุวราชนโรดมสีหนุซึ่งเป็นที่เคารพของประชาชนทุกคน (NAT. MFA. (2) KT 16.3.1.1/3, 1958 : 22) ซึ่งสอดคล้องกับรายงานของสถานเอกอัครราชทูตไทย การดิเตียนและวิพากษ์วิจารณ์นโยบายความเป็นกลางของประเทศกัมพูชาและสมเด็จพระอูปยุวราชนโรดมสีหนุจึงเป็นสิ่งที่กระทบกระเทือนใจของคนกัมพูชาอย่างที่สุด (NAT. MFA. (2) KT 16.3.1.1/4, 1957 : 167)

³ see Dhanasari Satawedin. (1972). *Thai-Cambodian Relations for 1953 to 1961*. Thesis, M.Pol.Sc., Department of International Relations, Chulalongkorn University, Thailand. (In Thai); Charnvit Kasetsiri. (2008). *Siamese/Thai Nationalism and Cambodia: A Case Study of the Preah Vihear Temple*. Bangkok: The Foundation for the Promotion of Social Sciences and Humanities Textbooks Projects. (In Thai); Daorai Limsaihua. (2017). *Thai Nationalism and Territorial Dispute: A Comparative Study of the Field Marshal Plaek Phibulsongkram and the Abhisit Vejjajiva Governments*. Doctoral Dissertation, Ph.D. in Political Science, Faculty of Political Science, Chulalongkorn University, Thailand. (In Thai)

3. วิธีการสร้างกระแสชาตินิยมจากการสร้างภาพประเทศไทยเป็น “ผู้ร้าย” และ “ศัตรู” ของสมเด็จพระอูปยุวราชชนโรดม สีหนุ

การดำเนินนโยบายของประเทศไทยต่อกัมพูชาส่งผลให้ความสัมพันธ์เสื่อมโทรมและนำไปสู่การตัดความสัมพันธ์ทางการทูตครั้งที่ 1 ค.ศ. 1958 และครั้งที่ 2 ค.ศ. 1961 ขณะเดียวกันก็เปิดโอกาสให้สมเด็จพระอูปยุวราชชนโรดมสีหนุนำความขัดแย้งดังกล่าวมาใช้เป็นเครื่องมือในการรักษาพระราชอำนาจ วิธีการที่ทรงกระทำคือการปลุกกระแสชาตินิยม ด้วยการเชิดชูอัตลักษณ์ตอกย้ำวาทกรรม และเติมแต่งภาพประเทศไทยเป็น “ผู้ร้าย” และ “ศัตรู” โดยทรงเลือก “หยิบ” เหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์และเหตุการณ์ร่วมสมัยมาเล่าอย่าง “ตั้งใจ” ใน 2 ลักษณะ ได้แก่

3.1 ภาพประเทศไทยในอดีต: ไทยเป็นผู้สร้างความเดือดร้อนอย่างแสนสาหัสแก่ชาวเขมรและเป็นสาเหตุทำให้กัมพูชาตกต่ำเสื่อมโทรมจนกระทั่งเป็นอาณานิคมของฝรั่งเศส

ชุดคำอธิบายที่ประกอบสร้างภาพนี้ สมเด็จพระอูปยุวราชชนโรดมสีหนุทรงอธิบายผ่านประวัติศาสตร์กัมพูชาตั้งแต่ปลายคริสต์ศตวรรษที่ 14 เป็นต้นมา โดยทรงนำเสนอชุดความคิดย่อยที่ร่วมกันประกอบการสร้างภาพ ได้แก่

1) ไทยเป็นชนชาติที่ก่อกำเนิดหลังชนชาติเขมร แต่มีจิตริษยาจึงมักก่อสงครามทำลายบ้านเมืองอื่น ๆ เพื่อประโยชน์ของตนเอง จนเป็นสาเหตุให้อารยธรรมสมัยพระนครล่มสลาย ดังในพระราชนิพนธ์เรื่อง “กษัตริย์กัมพูชา” ตอนที่ 1 ตีพิมพ์ในหนังสือพิมพ์เรอาลีเต ก็องบอดเฌียน (Réalités Cambodgiennes) ฉบับประจำวันที่ 24 พฤษภาคม ค.ศ. 1958 ความตอนหนึ่งว่า

“ประเทศของเรานั้นมีเกียรติในการที่ก่อกำเนิดขึ้น ทางชายแดนตะวันตกในศตวรรษที่ 13 ยุชชนพวกหนึ่งที่มีพื้นยาวคือคนไทยหรือสยาม ชนพวกนี้มาจากทางเหนือ (และจากเผ่าเดิมมองโกล) และได้ขับไล่พวกมอญซึ่งครอบครองอยู่ก่อนไปจากลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาที่มั่งคั่งสมบูรณ์ ประมาณถึงศตวรรษที่ 13 ได้ขับไล่เจ้าหน้าที่เขมรที่สุโขทัย ละโว้ (ลพบุรี) ก็ถูกขับออกจากราชอาณาจักรของเราเพื่อประโยชน์ของคนไทย นายปอล คอลลาร์ดได้เขียนไว้ในหนังสือของเขาชื่อ “กัมพูชากับคนกัมพูชา” ว่าชนพวกนี้มีความอิจฉาริษยาประเทศกัมพูชาตลอดเวลา เพราะว่าประเทศกัมพูชานั้นรุ่งโรจน์ และนี่เป็นสาเหตุสำคัญซึ่งนำความหายนะมาสู่ราชอาณาจักรกัมพูชา เพราะต้องใช้กำลังสูญสิ้นไปเพื่อต่อต้านเพื่อนบ้าน สมเด็จพระรามาธิบดี (เรียกว่าพระเจ้าอู่ทองรามานในพงศาวดารเขมร) พระเจ้าแผ่นดินองค์แรกของอยุธยาได้เข้ามาครอบครองนครวัดใน ค.ศ. 1352 นายยอร์ช เซเดส์ เขียนว่า นี่เป็นการเริ่มต้นแห่งอวสานแต่ความทนทุกข์ทรมานนั้นกินเวลานาน เพราะราชสำนักกัมพูชาไม่ได้สละนครวัดเพื่อมาตั้งที่พนมเปญ จนกระทั่งถึงศตวรรษที่ 15 เมื่อนี้ยังไม่ไกลจากเมืองหลวงเดิมแห่งอาณาจักรพุนันและแห่งกัมพูชาเดิม กษัตริย์เขมรไม่ได้ละทิ้งนครวัดโดยไม่ได้ทำการต่อสู้ จำต้องกล่าวถึง “วิธีทำสงคราม” ของคนไทย โดยมีความปรารถนา (มากยิ่งขึ้นกว่าพวกจาม) ที่จะเห็นอาณาจักรเขมรอันรุ่งโรจน์สลายหายไป คนไทยไม่พอใจเฉพาะการเผาผลาญและทำลายเมืองของเรา ฆ่าทหารของเราเท่านั้น คนไทยกวาดต้อนประชาชนในเขตที่เขาผ่านไปจนเกลี้ยง ฆ่าผู้ที่บังอาจขัดขืนเสีย และเอาตัวผู้ที่กล้าที่สุดและผู้ทีกล้าที่สุดกลับไปเป็นทาสอย่างไม่มีวันกลับ” (NAT. MFA. (2) KT 16.3.1.1/3, 1958 : 72-73)

ข้อความข้างต้นสะท้อนภาพประเทศไทยว่ามีจิตริษยาต้องการทำลายกัมพูชา คำว่า “ตลอดเวลา” เป็นการขยายเนื้อความอย่างมีนัยถึงความต่อเนื่องของความคิดและการกระทำของไทย และการรุกรานของไทยไม่เพียงทำให้อารยธรรมโบราณสิ้นสุดแต่ยังเป็นจุดเริ่มต้นของความทุกข์ที่ยาวนานซึ่งชาวเขมรต้องประสบ กล่าวได้ว่ากลวิธีการนำเสนอภาพดังกล่าวดำเนินอย่างเป็นลำดับจากความเจริญรุ่งเรืองสู่ความตกต่ำเสื่อมโทรม ควบคู่กับการใช้คำกริยาแสดงการกระทำของไทยในเชิงลบ เช่น เผาผลาญ กวาดต้อน และฆ่า ซึ่งล้วนแสดงอารมณ์และความรู้สึกเจ็บปวดของผู้ที่ถูกรุกราน

2) ภายหลังสูญเสียเมืองพระนคร กัมพูชาประสบกับภาวะซุลมุนวุ่นวายและไม่สงบสุขจากการทำสงครามและการรุกรานของไทย ชาวเขมรต้องประสบทุกข์ทรมานจากภาวะบ้านแตกสาแหรกขาดและการพลัดถิ่น สมเด็จพระอูปยุวราชชนโรดมสีหนุทรงนิยามว่า “เป็นสมัยที่มีความน่าสนใจ สับสน และที่น่าขำใจ” ไทยไม่ปล่อยให้กัมพูชาที่มีความสงบเลย ในขณะที่เดียวกันไทยยังใช้เพทุบายอันแยบยลในการแทรกแซงการเมืองภายในเพื่อหาทางยึดครองกัมพูชา โดยล่อลวงชาวเขมรให้ทรยศต่อกษัตริย์ของตน

ภาพประเทศไทยในลักษณะนี้ปรากฏในพระราชนิพนธ์เรื่อง “กษัตริย์กัมพูชา” ตอนที่ 2 ตีพิมพ์ในหนังสือพิมพ์เรอาลีเต กังบอดเมียน ฉบับประจำวัน 31 พฤษภาคม ค.ศ. 1958 ความตอนหนึ่งว่า

“...การชุมนุมหน่วยทั่ว ๆ ไปทำให้เกิดการยุ่งยากภายในประเทศ ได้ทำให้เพื่อนบ้านทั้งสองของเรา ถือเป็นโอกาสใช้เป็นประโยชน์ เพื่อนบ้านของเราซึ่งเป็นนัทยอดเยี่ยมในศิลปะแห่งสงครามที่ไม่มีใครเหมือน

เจ้าบางคน ชุมนางบางคน นายทหารบางคน พระบางองค์ ถูกหลอกหลวงโดยพวกศัตรูให้ทำการทรยศต่อพระเจ้าอยู่หัว ต่อผู้ที่ปกครองเพื่อยกดินแดนให้ศัตรู ทั้งนี้เพราะความทะเยอทะยานและบางทีก็เพราะความอ่อนแอ และบ่อยครั้งที่ไม่เข้าใจในกลยุทธ์ของพวกศัตรู ศัตรูนี้ได้ความสำเร็จสมความปรารถนาโดยใช้คนร่วมชาติของเราซึ่งเขาได้หลอกหลวงให้มาสู้กับเรา ฮิตเลอร์ไม่ได้คิดวิธีนี้ขึ้นในเรื่องเข้ายึดประเทศเชโกสโลวะเกียและประเทศอื่น ๆ และโดยที่ประวัติศาสตร์ยอมชำระรอยจึงไม่แปลกประหลาดใจแก่เราเลยที่ประเทศเพื่อนบ้านในครึ่งหลังของศตวรรษที่ 20 ใช้คนเพื่อนร่วมชาติของเราเพื่อทำการต่อสู้กับเรา...” (NAT. MFA. (2) KT 16.3.1.1/3, 1958 : 86-87)

การยกพฤติกรรมของไทยเปรียบเทียบกับอดอล์ฟ ฮิตเลอร์ (Adolf Hitler) ผู้นำพรรคนาซี (Nazi Party) แห่งเยอรมนีในแง่ของวิธีการรบที่แยบคายกว่าโดยเฉพาะการล่อลวงชาวเขมรให้ทำร้ายชาวเขมรด้วยตนเอง เพื่อแสดงภาพของไทยให้เป็นผู้ร้ายที่ชัดเจนในการทำสงคราม แม้แต่ฮิตเลอร์ผู้ที่จุดชนวนสงครามโลกครั้งที่ 2 ในทวีปยุโรปก็ไม่อาจทัดเทียม พฤติกรรมเช่นนี้ของไทยไม่เพียงเกิดขึ้นในอดีต เพราะปัจจุบันไทยก็ยังคงใช้วิธีการเช่นเดิมในการบ่อนทำลายกัมพูชา สมเด็จพระอูปยุวราชนโรดม-สีหนุเสริมว่าไทยประสงค์จะแย่งชิงดินแดนและทรัพย์สินสมบัติอันมีค่าของชาวเขมรไปเป็นของตน เช่นเดียวกับเหตุการณ์ในอดีตที่กองทัพไทยเข้าครอบครองนครวัดใน ค.ศ. 1420 และได้นำเอาพระโคและพระแก้วซึ่งเป็นของศักดิ์สิทธิ์คุ้มครองของราชอาณาจักรเขมรไปยังประเทศไทย (NAT. MFA. (2) KT 16.3.1.1/3, 1958 : 86-87)

ภาวะศึกสงครามและการรุกรานส่งผลกระทบต่อชาวเขมรทุกระดับ ไม่เว้นแม้แต่พระสงฆ์ก็ได้รับความเดือดร้อนและต้องประสบความทุกข์ยากจากการกดขี่ข่มเหงของไทย ชุดความคิดนี้เป็นพลังทางอารมณ์ที่สร้างความรู้สึกเจ็บปวดในฐานะผู้น้อยที่ถูกกระทำซึ่งปรากฏในพระราชนิพนธ์และพระราชดำรัสในหลายโอกาส เช่น พระราชนิพนธ์เรื่อง “สัมพันธภาพระหว่างประเทศกัมพูชากับประเทศเวียดนามและประเทศไทย” ซึ่งกระทรวงโฆษณาการกัมพูชานำมาตีพิมพ์ในเอกสารประจำวัน (Bulletin Quotidien d'Information / Agence Khmère de Presse or Khmer Press Agency; AKP) ฉบับประจำวัน 29 พฤษภาคม ค.ศ. 1958 ทรงบรรยายพฤติกรรมของไทยว่า “เขามำพันประชาชนที่รักสันติและปราศจากความผิดของเรา เขาคดขี้และกลั่นแกล้งพระสงฆ์องค์เจ้าซึ่งพำนักอาศัยอยู่ในดินแดนซึ่งอยู่ในการปกครองของเรา” (NAT. MFA. (2) KT 16.3.1.1/3, 1958 : 79)

3) การเบียดเบียนและการรุกรานของไทยและเวียดนามนานหลายศตวรรษเป็นสาเหตุให้พระมหากษัตริย์กัมพูชาจำต้องยอมรับการอารักขาจากจักรวรรดินิยมฝรั่งเศสอย่างขมขื่น ในทรศนะของสมเด็จพระอูปยุวราชนโรดมสีหนุ “สัญญาปี 1863 ประกันการให้ความคุ้มครองของฝรั่งเศสต่อการรุกรานของเพื่อนบ้านไทยและญวนของเรา” (Sihanouk, 1975 : 17) และสำหรับพระองค์ “ข้าพเจ้าไม่ลืมน่าประเทศกัมพูชาได้รอดพ้นจากเหยี่ยวเพื่อนบ้านทั้งทางตะวันออกและตะวันตก ในปี 1863 ก็ด้วยสนธิสัญญา ซึ่งทวดข้าพเจ้า พระเจ้านโรดมได้ลงพระปรมาภิไธยกับฝรั่งเศส เมื่อข้าพเจ้ายังคิดเรื่องนี้ ข้าพเจ้าก็ยังคงคิดว่าเป็นสนธิสัญญาที่มีประโยชน์” (Sihanouk, 1975 : 89) รวมถึงช่วงเวลาดังกล่าวกัมพูชายังได้รับ “อาณาเขตที่สัมพันธกับพระมหากษัตริย์สมัยพระนครอันเป็นปฐมวงศ์ซึ่งประเทศข้างเคียงล่อลวงเอาไว้ในนครา หัวศตวรรษซึ่งทำให้ประเทศเราหดเล็กลง” (Sihanouk, 1958 : 44) ถึงเช่นนั้นพระองค์ปฏิเสธชุดความคิดที่อดีตกษัตริย์เติมพระทัยเป็นอาณานิคมของฝรั่งเศส “สมเด็จพระนโรดมพรหมบริรักษ์ทรงลงพระนามในสนธิสัญญา 1863 ภายใต้ความกดดัน “ฉันทมิตร” ของพลเรือเอก ลา กรอง ดิแยร์ (Contre-Amiral de la Grandiere) เป็นที่ทราบดีว่าพระองค์มิได้ร้องขอให้ฝรั่งเศสมายังกัมพูชา” (Armstrong, 1963 : 34) ขณะที่พระราชนิพนธ์เรื่อง “พระบาทสมเด็จพระนโรดม” ตีพิมพ์เป็นตอนในเรอาลีเต กังบอดเมียน เป็นภาษาฝรั่งเศสเมื่อ ค.ศ. 1958 ต่อมาทรงมอบหมายให้แบน นุตแปลเป็นภาษาเขมรในชื่อ “พระมหากษัตริย์ 3 พระองค์ของกัมพูชา” ตอนหนึ่งทรงตั้งคำถามว่า “หรือต้องให้ประเทศเขมรสัญญาลายหายไปเข้าเป็นส่วนหนึ่งของเสียม หรือต้องปล่อยให้เขมรซึ่งมีมากกว่าล้านคนหลุดตัวไปเป็นพี่น้องกับจาม” (Sihanouk, 1958 : 6)

การนำเสนอประเด็นการรุกรานและการเบียดเบียนจากเพื่อนบ้านเป็นสาเหตุทำให้ราชสำนักกัมพูชาจำต้องยอมรับการอารักขาจากจักรวรรดินิยมฝรั่งเศสและตกเป็นอาณานิคมนั้น นับเป็นการตอกย้ำให้ประชาชนเห็นถึงชะตากรรมในอดีตอันเจ็บปวดและน่าเศร้าสลดของประเทศ ซึ่งเป็นการเสริมภาพประเทศไทยให้เป็น “ผู้ร้าย” และ “ศัตรู” ที่มีมาอย่างต่อเนื่องและยาวนานตั้งแต่อดีตผ่านมุมมองทางประวัติศาสตร์ อย่างไรก็ตาม เพื่อทำให้ภาพดังกล่าวชัดเจน สมเด็จพระอูปยุวราชนโรดมสีหนุยังทรงนำเสนอสถานการณ์ร่วมสมัยโดยเชื่อมโยงในทำนองว่า ไทยยังคงดำเนินนโยบายเช่นเดียวกับในอดีตจึงได้อธิบายต่อไปในชุดคำอธิบายที่ 2 ส่งผลให้ความรับรู้ของชาวเขมรที่มีต่อประเทศไทยเป็นไปในแง่ลบและเป็นศัตรูที่สำคัญของชาติมากยิ่งขึ้น

3.2 ภาพประเทศไทยในเหตุการณ์ร่วมสมัย: ไทยพยายามบ่อนทำลายและไม่ปรารถนาติดต่อกัมพูชา

ชุดคำอธิบายที่ประกอบกรสร้างภาพนี้ สมเด็จพระอูปยุวราชนโรดมสีหนุทรงอธิบายผ่านเหตุการณ์ร่วมสมัยหรือตั้งแต่สงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นต้นมา ภาพประเทศไทยได้รับการขยายในมุมมองว่าเป็นพวกที่มีพฤติกรรมชอบฉวยโอกาส เป็นเจ้าแห่งศิลปะของความคดโกงและการตีสองหน้าที่ต้องระแวงระวัง (NAT. MFA. KT 73.7/44, 1960) เพื่อสร้างภาพข้างต้นให้ชัดเจน พระองค์ทรงนำเสนอชุดความคิดย่อย ได้แก่

1) ไทยต้องการยึดครองดินแดนของกัมพูชาอย่างคดโกง สิ่งนี้เป็นความปรารถนาของไทยตลอดมาและได้ดำเนินการต่อเนื่องอย่างไม่ละความพยายาม ความคิดของสมเด็จพระอูปยุวราชนโรดมสีหนุชุดนี้สะท้อนให้เห็นอย่างชัดเจนได้จากการนำเสนอกรณีปราสาทเขาพระวิหารที่พระองค์ได้นำเสนอว่าไทยใช้กำลังเข้ายึดครอง และเมื่อมหาอำนาจอย่างสหรัฐอเมริกาให้ความช่วยเหลือด้านอาวุธแก่ไทย ไทยได้ใช้ความช่วยเหลือนี้ในการรุกรานโดยของกัมพูชาด้วย ทั้งนี้เป็นที่น่าสนใจว่าการนำเสนอภาพของไทยในชุดความคิดนี้ทรงใช้กลวิธีสำคัญคือ การให้รายละเอียดของเหตุการณ์ร่วมสมัยที่แสดงพฤติกรรมของการรุกรานโดยลับกับภาพของการรุกรานในอดีตมาเปรียบเทียบ เช่น พระราชนิพนธ์เรื่อง “สัมพันธภาพระหว่างประเทศกัมพูชากับประเทศเวียดนามและประเทศไทย” ซึ่งกระทรวงโฆษณาการกัมพูชานำมาตีพิมพ์ในเอกสารประจำวัน ฉบับประจำวันที 29 พฤษภาคม ค.ศ. 1958 ได้มีการนำเสนอการรุกรานโดยของไทยความตอนหนึ่งว่า

“...สำหรับประเทศเพื่อนบ้านของเรา เขาถูกผูกพันโดยหนี้แห่งบุญคุณกับมหาประเทศซึ่งได้ดึงเอาประเทศเหล่านี้เข้ามาผูกไว้ด้วยเงิน หรือเพราะเขาได้รับจากต่างชาติ ความช่วยเหลือเป็นจำนวนมาก ไม่เฉพาะแต่เงินเท่านั้น แต่อาวุธยุทธภัณฑ์ด้วย เขาเอาสิ่งเหล่านี้มาใช้ประโยชน์ในการดำเนินการตามนโยบายการเมืองเดิมซึ่งเขาได้เคยปฏิบัติต่อบรรพบุรุษของเรา เขาได้ทำการยึดครองดินแดนของเราอย่างคดโกงโดยกองทหาร เขาม่าพันประชาชนที่รักสันติและปราศจากความผิดของเรา เขากดขี่และกลั่นแกล้งพระสงฆ์เจ้าซึ่งพำนักอาศัยอยู่ในดินแดนซึ่งอยู่ในการปกครองของเขา...” (NAT. MFA. (2) KT 16.3.1.1/3, 1958 : 78-85)

2) ไทยให้ความช่วยเหลือและสนับสนุนฝ่ายต่อต้านชาวเขมรให้ทำร้ายชาวเขมรด้วยตนเอง เพื่อหาทางทำลาย ล้มล้างและยึดครองดินแดนของกัมพูชา การกระทำลักษณะดังกล่าวส่งผลทำให้กัมพูชาเกิดความแตกสามัคคีและหวาดระแวงกันเอง ดังพระราชดำรัสในสมเด็จพระอูปยุวราชนโรดมสีหนุที่แถลงต่อการประชุมหนังสือพิมพ์ ณ พระที่นั่งโกชนิสโสภา เมื่อวันที่ 12 กรกฎาคม ค.ศ. 1955 ความตอนหนึ่งว่า

“...การเข้าแทรกแซงเช่นนั้นมิใช่เป็นการพยายามก้าวก้าวอริปไตยของกัมพูชาเท่านั้น ยังมีผลทำให้เกิดความแตกแยกโดยทางอ้อมในหมู่คนกัมพูชาเองด้วย ทำให้คนกัมพูชาระแวงสงสัยซึ่งกันและกันว่าพวกนั้นได้รับการสนับสนุนจากชาตินั้น พวกนี้เป็นพรรคพวกของชาตินั้น คนกัมพูชาที่ยังหวงแหนเอกราชและอริปไตยของตนก็ยิ่งชิงชังผู้ที่เขาทราบว่าเป็นเอามือของชาติอื่นเข้ามาเกี่ยวข้อง ไม่ว่าชาวที่เขาทราบมานั้นจะถูกต้องแค่ไหนเพียงไร...” (NAT. MFA. (2) KT 16.3.1.1/2, 1955 : 21)

กลวิธีสำคัญของสมเด็จพระอูปยุวราชนโรดมสีหนุในการนำเสนอภาพประเทศไทยในลักษณะนี้คือ การให้รายละเอียดของเหตุการณ์ที่แสดงพฤติกรรมการแทรกแซง คุกคาม และให้การสนับสนุนอันก่อให้เกิดผลในทางลบต่อประเทศ ควบคู่กับการแสดงความรู้สึกของพระองค์ ดังพระราชนิพนธ์เรื่อง “ลัทธิคอมมิวนิสต์ในกัมพูชา” ตอนที่ 1 ตีพิมพ์ในหนังสือพิมพ์เรอาลีเต ก็องบอดเมื่อวันที่ 1 มีนาคม ค.ศ. 1958 พระองค์ทรงพาดพิงถึงประเทศไทยว่า “ฝรั่งเศสได้รับความสำเร็จในการที่จะให้ประเทศ

สยามคืนจังหวัดที่ได้ยึดแย่งไปจากเราในปี 1940 ให้แก่เรา แต่ความปิตินดีของเรามีได้ทำให้ความกังวลใจหมดสิ้นไป เมื่อไทยได้ถอนตนออกไปจากพระตะบอง ก็ได้ทิ้งกลุ่ม “อิสระ” ไว้ข้างหลัง เพื่อให้มีหน้าที่ทำลายอุปสรรคและโครงสร้างของจังหวัดนั้น และให้ต่อต้านหน่วยพลเรือนและทหารแห่งชาติซึ่งมาปฏิบัติงานในดินแดนแห่งชาติที่ได้กลับคืนมา” (NAT. MFA. (2) KT 16.3.1.1/3, 1958 : 60) ลักษณะเช่นนี้สะท้อนมุมมองต่อไทยถึงความต้องการแทรกแซงและบ่อนทำลายกัมพูชาผ่านขบวนการเขมรอิสระ ซึ่งพระองค์ถือว่าเป็นฝ่ายคัดค้านรัฐบาลและเป็นกลุ่มพวกรับจ้างต่างประเทศที่ถูกจัดตั้งขึ้นเพื่อ “แก้แค้น” ในการที่พระตะบองเสื่อมเรียบ และกำบังร่มกลับเป็นของกัมพูชา (NAT. MFA. (2) KT 16.3.1.1/3, 1958 : 60)

3) ไทยแทรกแซงกิจการภายในของกัมพูชาเพื่อเปลี่ยนแปลงการดำเนินนโยบายเป็นกลางและนโยบายไม่เข้าร่วมกับฝ่ายใด และเพื่อล้มล้างสมเด็จพระอูปยุวราชชนโรดมสีหนุ ชุดความคิดนี้สัมพันธ์และขยายภาพประเทศไทยในชุดความคิดก่อนหน้านี้ กล่าวคือไทยไม่เพียงให้ความช่วยเหลือและสนับสนุนฝ่ายต่อต้านชาวเขมรเพื่อประโยชน์ในแง่ของดินแดน แต่ไทยยังให้การสนับสนุนคนกลุ่มนี้เพื่อทำลายและล้มล้างระบอบการปกครองของกัมพูชาด้วย

กลวิธีสำคัญของชุดความคิดนี้ในการนำเสนอภาพประเทศไทยเช่นเดียวกับชุดความคิดที่ 2 คือการให้รายละเอียดของเหตุการณ์ซึ่งแสดงพฤติกรรมด้านลบของไทย โดยเพิ่มผู้ร่วมกระทำ ได้แก่ เวียดนามใต้และสหรัฐอเมริกา ทั้งนี้ภาพประเทศไทยและเวียดนามใต้ถูกนำเสนอว่าเป็นผู้สนับสนุนอย่างใกล้ชิดของสหรัฐอเมริกาที่ต้องการให้กัมพูชาเลิกนโยบายเป็นกลางตั้งพระราชหัตถ์เรื่อง “ลัทธิคอมมิวนิสต์ในกัมพูชา” ตอนที่ 4 ตีพิมพ์ในหนังสือพิมพ์เรอาลีเต ก็องบอดเมียน เมื่อเดือนมีนาคม ค.ศ. 1958 “ประเทศกัมพูชาในขณะนี้ กำลังมีการดำเนินการที่คิดโกงอย่างไม่ลดละซึ่งไม่สามารถจะเข้าใจได้และการดำเนินการอย่างต่ำช้าที่พวกเขา (ฝ่ายตรงข้ามพระองค์-ผู้ศึกษา) กำลังเตรียมกันอยู่ในขณะนี้” (NAT. OPM. (1) MT 3.1.2.13/50, 1958 : 119) และการพยายามรักษานโยบายเป็นกลางของสมเด็จพระอูปยุวราชชนโรดมสีหนุ ส่งผลให้พระองค์ถูกประเทศไทยกระทำอย่างไม่ให้เกียรติ

“...ขู่ว่าจะยกกำลัง (กัมพูชา-ผู้ศึกษา) เป็นสมาชิกรัฐบาลไทย หนังสือพิมพ์กับวิทยุไทยนำมาตำหนอ และขู่ว่าจะยกกำลังถึงตัวข้าพเจ้า (สมเด็จพระอูปยุวราชชนโรดมสีหนุ-ผู้ศึกษา) แล้วไม่แต่เพียงตัวข้าพเจ้า ถึงราชบัลลังก์เขมร ถึงชนชาติเขมรทั้งหมดเป็นเวลาหลายเดือนๆ พวกไทยยังโฆษณาให้เขากำจัดข้าพเจ้า เขาพยายามทำให้มิติในประชาชนไทยเห็นว่าข้าพเจ้านี้เป็นคนอยากกินเนื้อแกงขามไทยกับเป็นคนทำการทำลายประเทศของตนๆ

ในประวัติศาสตร์ได้เมฆ ไม่มีประเทศใดแล้วตำปราคาสมมุติรัฐบาลในประเทศหนึ่งซึ่งเขาประกาศใจเป็นมิตร หรือเป็นน้องของเขาแบบนี้เลย...” (NAC. Affairs Politique. Box 313, 1958 : 22-23)

อย่างไรก็ดี เพื่อให้ภาพการเป็น “ผู้ร้าย” และ “ศัตรู” ของไทยกระจายสู่ประชาชนชาวเขมรในวงกว้าง สมเด็จพระอูปยุวราชชนโรดมสีหนุทรงใช้วิธีเสด็จพระราชดำเนินพบปะประชาชน บ่อยครั้งพระองค์เสด็จพระราชดำเนินด้วยเฮลิคอปเตอร์และการเดินเท้า เพื่อเข้าไปยังหมู่บ้านและชุมชน จากภาพวิถีทัศน์ที่ได้รับการถ่ายไว้แสดงให้เห็นถึงความเป็นกันเองและความใกล้ชิดกับราษฎร พระองค์มีพระราชดำรัสกับประชาชนในทุกที่และทุกครั้งที่เดินทางไปได้ สุนทรพจน์ที่เปี่ยมด้วยพลังปลุกเร้าประชาชนให้คล้อยตามดังรายงานของโรเจอร์ เอ็ม. สมิธ (1967 : 353) ระบุว่าพระองค์ทรงเป็นนักพูดสาธารณะที่ไม่รู้จักเหน็ดเหนื่อย แม้ในช่วงวันหยุดตั้งแต่ช่วงเช้าจรดเย็นพระองค์ทรงกล่าวสุนทรพจน์ถึงหกครั้งในพื้นที่ต่าง ๆ ในราชอาณาจักร คุณสมบัติอันโดดเด่นของพระองค์คือความเป็นธรรมชาติ ทรงปลุกเร้าราษฎรที่มาคอยเฝ้ารับเสด็จด้วยการใช้ภาษาอย่างง่ายและแสดงความเป็นกันเอง แม้กับชาวนาที่ตอมตนก็ได้รับเกียรติให้แสดงความคิดเห็นหรือถ่ายทอดความคับข้องใจของตนโดยตรงต่อพระองค์ ขณะที่พระราชดำรัสและพระราชหัตถ์ของพระองค์ได้รับการถ่ายทอดผ่านสื่อต่าง ๆ ของรัฐ ทั้งหนังสือพิมพ์ วิทยุ และโทรทัศน์ บางเรื่องเมื่อได้รับการตรวจสอบและแก้ไขแล้วจะได้รับการตีพิมพ์เป็นตำราเรียนและหนังสืออีกด้วย (Munson, 1968 : 196)

การปลุกกระแสชาตินิยมโดยการสร้างภาพประเทศไทยเป็น “ผู้ร้าย” และ “ศัตรู” อย่างต่อเนื่อง ทำให้ประชาชนชาวเขมรหันความสนใจจากปัญหาต่าง ๆ ภายในประเทศ มาสู่การแสดงความโกรธแค้นและเกลียดชังประเทศไทย เห็นได้ชัดจากเหตุการณ์เดินขบวนใหญ่เมื่อเดือนมีนาคม ค.ศ. 1958 แม้เริ่มแรกจะมีวัตถุประสงค์เพื่อแสดงการสนับสนุนสมเด็จพระอูปยุวราชชนโรดมสีหนุในความซุนเคืองพระทัย แต่ในท้ายที่สุดได้ลุกลามและนำไปสู่การประณามไทยในกรณีต่าง ๆ ทั้งการรุกร้าอธิปไตยในกรณีพิพาทปราสาทเขาพระวิหาร การแทรกแซงการดำเนินนโยบายเป็นกลางและนโยบายไม่เข้าร่วมกับฝ่ายใด รวมถึงการสนับสนุนขบวนการ

การเขมรอิสระให้ก่อความไม่สงบภายในประเทศ ลักษณะดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าสมเด็จพระอูปยุวราชนโรดมสีหนุประสบความสำเร็จเป็นอย่างดีในการนำปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างกัมพูชากับไทยมาใช้เป็นเครื่องมือในการปลุกกระแสชาตินิยมซึ่งส่งผลดีต่อการรักษาอำนาจทางการเมืองของพระองค์

สรุปผลการศึกษา

การเลือกตั้งเมื่อวันที่ 11 กันยายน ค.ศ. 1955 ส่งผลให้สมเด็จพระอูปยุวราชนโรดมสีหนุทรงมีอำนาจเด็ดขาดภายใต้องค์สังคมนิยม แต่ทว่าพระราชอำนาจของพระองค์ไม่มั่นคงและยิ่งสั่นคลอนเมื่อต้องเผชิญกับปัญหาความแตกแยกภายในองค์กรสังคมนิยม ความไม่มั่นคงทางด้านเศรษฐกิจ-การคลังและปัญหาการฉ้อราษฎร์บังหลวง รวมถึงการขยายตัวของลัทธิคอมมิวนิสต์ ภายใต้สถานการณ์เช่นนี้พระองค์จึงต้องเร่งสร้างความชอบธรรมและรักษาอำนาจทางการเมืองในหลายลักษณะ และวิธีหนึ่งที่ทรงดำเนินการคือนำปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างกัมพูชากับไทยมาใช้เป็นเครื่องมือสร้างความรู้สึกชาตินิยม ทั้งนี้เพื่อเบนความสนใจของประชาชนจากปัญหาความแตกแยกดังกล่าวและหันมาสร้างความสมานฉันท์ภายในชาติ อย่างไรก็ตามการดำเนินการของพระองค์ประสบความสำเร็จเป็นอย่างดี ส่วนหนึ่งเพราะชาวเขมรหวาดระแวงประเทศไทยอยู่แล้ว เมื่อผนวกกับการ “หยีบ” เหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์และเหตุการณ์ร่วมสมัยมาเล่าอย่าง “ตั้งใจ” ยิ่งทำให้ชาวเขมรมองไทยเป็น “ผู้ร้าย” และ “ศัตรู” ในขณะเดียวกันก็หันมาสนับสนุนพระองค์มากขึ้น ลักษณะดังกล่าวมีส่วนช่วยให้พระองค์ผ่านพ้นวิกฤติทางการเมืองและรักษาอำนาจในฐานะผู้นำองค์กรสังคมนิยมต่อไปยาวนานรวม 15 ปี

กิตติกรรมประกาศ

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาอักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากรของผู้เขียนบทความชื่อแรก เรื่อง “ความสัมพันธ์ระหว่างกัมพูชากับไทย ระหว่าง ค.ศ. 1955-1970: ศึกษาผ่านทรงสนมเด็จพระอูปยุวราชนโรดมสีหนุ” และได้รับทุนสนับสนุนจากเงื่อนไขของนักเรียนทุนโครงการพัฒนากำลังคนด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ (ทุนเรียนดีมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย) ทดแทนสละสิทธิ์/หมดสิทธิ์ปีการศึกษา 2558 ระดับปริญญาโท-เอก (ทุนในประเทศ) สาขาวิชาประวัติศาสตร์ วิชาเอก/เน้นทางประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ สังกัดสำนักงานปลัดกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม สถาบันต้นสังกัดมหาวิทยาลัยศิลปากร

References

- Armstrong, J. P. (1963). *Sihanouk Speaks*. New York: Walker and Company.
- Boonchant, Y. & Kiattisahakul, P. (2022). “Phaenkan Krungthep”: Phaen Khon Lom Samdech Preah Upayuvareach Norodom Sihanouk (1958-1959). [“The Bangkok Plot”: the Plot to Overthrow Samdech Preah Upayuvareach Norodom Sihanouk (1958-1959)]. *Journal of Arts and Thai Studies*, 44 (3), (ARTS-44-3-2022-R09). (In Thai)
- Boonsiripunth, M. (2005). *Seriphap Nangsuephim Thai*. [Liberty of Thai newspaper]. Bangkok: Thammasat University Press. (In Thai)
- Chandler, D. P. (1999). *The Tragedy of Cambodian History: Politics, War, and Revolution since 1945*. Chiang Mai: Silksworm Books.
- Chandler, D. P. (2008). *A History of Cambodia*. 4th ed. Chiang Mai: Silksworm Books.
- “Discour de Samdach Norodom Sihanouk Pendant le 7è Congrè National.” (1958). NAC. Affairs Politique. Box 313. National Archives of Cambodia. (In French)

- "Hetkan Chaidan Kambuja (3 Mithunayon 2498-10 Kumphaphan 2502)." [Situation at Cambodia Border (June 3, 1955-February 10, 1959)]. (1955-1959). June 3, 1955-February 10, 1959. NAT. MFA. (2) KT 16.3.1.2/13. National Archives of Thailand. (In Thai)
- "Kambuja Khorong Prathet Phueanban Mai Hai Thiphak Asai Kae Son Ngoc Thanh Kap Phuak Khmer Issarak Lae Rueang Prachum Cheracha Kap Fai Kambuja Kiaokap Hetkan Chaidan." [Cambodia requested neighboring countries unhelpful Son Ngoc Thanh and Khmer Issarak, and meeting between Thailand and Cambodia about situation in border]. (1959). July 8, 1959-October 15, 1959. NAT. MOI. (1) MT 3.1.2.8/498. National Archives of Thailand. (In Thai)
- "Kan Cheracha Yut Ying Nai Indochin, Kan Prachum Panha Indochin Na Nakhon Geneva, Tuabot Patinya Khong Thi Prachum Kiaokap Panha Indochin Na Nakhon Geneva Kiaokap Panha Indochin." [Negotiations for a ceasefire in Indochina, the Geneva Conference on Indochina, the Declaration of Geneva on the Indochina Problem]. (1954). February 23, 1954-August 23, 1954. NAT. OPM. (3) SR 0201.9/32. National Archives of Thailand. (In Thai)
- "Kan Long Prachamati Nai Kambuja." [Cambodian referendum]. (1955). March 1, 1955. NAT. OPM. (3) SR 0201.9/8. National Archives of Thailand. (In Thai)
- "Kan Pongkan Kan Saeksuem Khong Chin Communism Chak Kambuja." [The prevention of Chinese Communist's interventions from Cambodia]. (1958-1959). August 1958-January 1959. NAT. MFA. (1) MT 3.1.2.13/13. National Archives of Thailand. (In Thai)
- "Kan Sonthana Rawang Upathut Phu Raksa Ratchakan Sathan Ekakhraratchathut Na Phnom Penh Kap Upathut Angkrit." [Conversation between Thailand Chargé d'Affaires to Phnom Penh and U.K. Chargé d'Affaires]. (1960). NAT. MFA. KT 73.7/44. National Archives of Thailand. (In Thai)
- Kasetsiri. C. (2008). *Siamese/Thai Nationalism and Cambodia: A Case Study of the Preah Vihear Temple*. Bangkok: The Foundation for the Promotion of Social Sciences and Humanities Textbooks Projects. (In Thai)
- Kiernan, B. (1975). *The Samlaut Rebellion and Its Aftermath, 1967-70: The Origins of Cambodia's Liberation Movement, Part II*. Australia: Monash University.
- Kiernan, B. (1986). *How to Pol Pot Came to Power: A History of Communism in Kampuchea, 1930-1975*. London: Verso.
- Limsaihua, D. (2017). *Thai Nationalism and Territorial Dispute: A Comparative Study of the Field Marshal Plaek Phibulsongkram and the Abhisit Vejjajiva Governments*. Doctoral Dissertation, Ph.D. in Political Science, Faculty of Political Science, Chulalongkorn University, Thailand. (In Thai)
- Munson, F. P. (1968). *Area Handbook for Cambodia*. Washington, D.C., United State: the Superintendent of Documents, U.S. Government Printing Office.
- Ngamin, Y. (2009). *World Politics and State Building of Cambodia by King Norodom Sihanouk in 1953-1970*. Thesis, M.A. in Southeast Asian Studies (Interdisciplinary Program), Chulalongkorn University, Thailand.
- "Nangsuephim Khong Kambuja Long Botkhwam Kiaokap Prathet Thai." [Cambodia's newspapers published articles about Thailand]. (1956). March 16, 1956. NAT. MFA. KT 80/62. National Archives of Thailand. (In Thai)
- "Organization and Functioning of the National Assembly of Cambodia 1946-1991." (1997). NAC. Affairs Politique. Box 109. National Archives of Cambodia. (In Khmer)
- Osborne, M. (1966). History and Kingship in Contemporary Cambodia. *Journal of Southeast Asian History*, 7(1), 1-14.
- Phim Phuea Pen Anuson Nai Ngan Phraratchathan Phloengsop Pol.Gen. Chamras Mandukananda Na Men Luang Na Phlapphla Isariyabhorn Wat Debsirindrawas Wan Pharuehatsabodi Thi 23 Minakhom 2501*. [This book printed in commemoration of the royal cremation ceremony for Pol.Gen. Chamras Mandukananda at Men Luang Na

- Phlapphla Isariyabhorn, Wat Debsirindrawas, Bangkok on March 23, 1978]. (1978). Bangkok: Mit Charoen Kan Phim. (In Thai)
- Preah Vinaiya Dhamma (Ouch). (1939). Dhamma Desana of Preah Vinaiya Dhamma (Ouch) Wat Pathum Wadi. *Kambuja Suriya* 11 (10-12), 95-105. (In Khmer)
- "Raingan Hetkan Lae Sathanakan Thang Kan Mueang Nai Prathet Kambuja (25 Mesayon-18 Singhakhom 2501)." [Political and Situation at Cambodia Report (April 25, 1958-August 18, 1958)]. (1958). April 25, 1958-August 18, 1958. NAT. OPM. (1) MT 3.1.2.13/50. National Archives of Thailand. (In Thai)
- "Raingan Kan Mueang Dan Kambuja (27 Kanyayon-24 Mithunayon 2503)." [Political Cambodia Report (February 11, 1960-June 24, 1960)]. (1960). Mar 31, 1960. NAT. OPM. (1) MT 3.1.2.13/51. National Archives of Thailand. (In Thai)
- "Raingan Kan Mueang Dan Kambuja (27 Thanwakhom 2502-11 Phruetsaphakhom 2503)." [Political Cambodia Report (December 29, 1959-Mar 11, 1960)]. (1960). April 26, 1960. NAT. OPM. (1) MT 3.1.4.12/9. National Archives of Thailand. (In Thai)
- "Raingan Kan Mueang Lae Rueangrao Tang Tang Nai Kambuja Pi 2500." [Political and Situation at Cambodia in 1957 Report]. (1957). August 2, 1957-January 8, 1958. NAT. MFA. (2) KT 16.3.1.1/4. National Archives of Thailand. (In Thai)
- "Raingan Kan Mueang Lae Rueangrao Tang Tang Nai Prathet Kambuja Pi 2497." [Political and Situation at Cambodia in 1954 Report]. (1954). January 12-November 9, 1954. NAT. MFA. (2) KT 16.3.1.1/1. National Archives of Thailand. (In Thai)
- "Raingan Kan Mueang Lae Rueangrao Tang Tang Nai Prathet Kambuja Pi 2498." [Political and Situation at Cambodia in 1955 Report]. (1955). January 23, 1955-October 26, 1955. NAT. MFA. (2) KT 16.3.1.1/2. National Archives of Thailand. (In Thai)
- "Raingan Kan Mueang Lae Rueangrao Tang Tang Nai Ratchaanachak Kambuja (27 Kanyayon 2494-22 Tulakhom 2496)." [Political and Situation at the Kingdom of Cambodia Report (September 27, 1951-October 22, 1953)]. (1951-1953). September 27, 1951-October 22, 1953. NAT. MFA. (2) KT 3.6.9.2/6. National Archives of Thailand. (In Thai)
- "Raingan Sathanakan Dan Kan Mueang Khong Prathet Kambuja Pi 2501." [Political and Situation at Cambodia in 1958 Report]. (1958). July 27, 1957-January 8, 1958. NAT. MFA. (2) KT 16.3.1.1/3. National Archives of Thailand. (In Thai)
- "Report-Prince Sihanouk and the New Order in Southeast Asia." (Approved for Release: May 2007)" (n.d.). CIA. The CAESAR, POLO, and ESAU Papers. 5077054e993247d4d82b6ab0. Central Intelligence Agency. [https://www.cia.gov/readingroom/document/5077054e993247d4d82b6ab0]
- Sakou, S. (2013). *History of Cambodia and Khmer Elites*. Cambodia: Angkor. (In Khmer)
- Satawedini, D. (1972). *Thai-Cambodian Relations for 1953 to 1961*. Thesis, M.Pol.Sc., Department of International Relations, Chulalongkorn University, Thailand. (In Thai)
- Sihanouk, N. (1958). "Preah Bat Samdech Preah Norodom." NAC. Affairs Politique. Box 318. National Archives of Cambodia. (In Khmer)
- Sihanouk, N. (1975). *Indochin Thatsana Chak Pakking Norodom Sihanouk*. [L'Indochine vue de Pékin, entretiens avec Jean Lacouture], Translated by Sawang Wongpuapan. Bangkok: Praphansarn. (In Thai)
- Smith, R. M. (1967). Prince Norodom Sihanouk of Cambodia. *Asian Survey*, 7(6), 353-362.
- "Song Samnao Mati Khanakammakan Raksakan Klang Kiaokap Rueang Pharuetikan Tamruat Chaidan Thai Nai Kan Patibat To Khmer Issarak." [Central Security Committee's copies of documents relating to border patrol police's conduct toward Khmer Issarak]. (1951). June 28, 1951-July 23, 1951. NAT. MFA. (2) KT 3.6.9.2/4. National Archives of Thailand. (In Thai)

- Tanadhana, B. (1976). *The Study of Prince Sihanouk's Regime*. Thesis, M.Pol.Sc., Department of Government, Graduate School, Chulalongkorn University, Thailand. (In Thai)
- Thoeurn, B. (2006). *History of Cambodia*. Cambodia: Royal Society of Cambodia. (In Khmer)
- Vickery, M. (1982). Looking Back at Cambodia, 1942-76. In Edited by Kiernan, B. and Boua, C., *Peasants and Politics in Kampuchea 1942-1981*, pp.89-113. New York: M.E. Sharpe.